

KERKBEHEER

In deze uitgave o.a.:

- Nieuws over de instandhoudings-subsidië volgens het BRIM met als overgangsjaar 2012
- Aandacht voor het in februari 2011 verschenen rapport van de Stichting Oude Hollandse kerken over nieuwe vormen van gebruik als middel tot behoud van monumentale kerken
- De omslagregeling traktementen 2012
- Een onderdeel van de visienota van onze Kerk belicht door dr. A.J. Plaisier
- Inleiding mr. P.A. de Lange over 75 jaar "Dienstbaar aan de Kerk"

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

van hoogevest architecten

Bureau voor Architectuur en Restauratie
Bureau voor Consultancy
Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

Van Hoogevest Architecten maakt plannen voor restauratie, nieuwbouw, onderhoud, herinrichting en herbestemming van kerkgebouwen. Uitgaande van duurzame oplossingen wordt het bouwproces door ons bureau begeleid van ontwerp tot en met oplevering van het werk.

Van Hoogevest Architecten BV
Westsingel 9 / 3811 BA Amersfoort
T 033 - 463 17 05 / E bureau@vanhoogevest.nl

www.vanhoogevest.nl / www.bouwenophistorie.nl

Bouwen tussen heden en verleden

Voorstraat 7 Postbus 3 4233 ZG Ameide Telefoon (0183) 60 66 00 Fax (0183) 60 26 67

Koninklijke Woudenberg is in het bezit van het certificaat Erkend Restauratie Bouwbedrijf

Zijn we de eerste? Zijn we de beste?

We zijn zeker niet de eerste de beste!

Want we zijn genomineerd door kerkbesturen en rentmeesters als meest onderscheidene leverancier van geluidinstallaties voor kerken

We onderscheiden ons door perfect verstaanbaar en kristalhelder geluid overal in de kerk

We staan bekend om onze uitgebreide garantie en 24 uren service overal in Nederland

Onze kennis van zaken zetten we feilloos om in adviezen voor de meest geschikte apparatuur en het beste geluid ook in úw kerk

Immers,
**Kennis is van geen waarde
tenzij je deze in praktijk brengt**

Dialoog Church Sound
Bolognalaan 6
5632 RL Eindhoven

☎ 040 – 2420840
☎ 040 – 2426125

🌐 www.cantorsound.nl
✉ info@cantorsound.nl

Dialoog Church Sound ... van het goede het beste!

Verantwoord lenen? SKG!

PKN kerken kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winsttoegmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer. Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

DEN HOED aannemers

Den Hoed Aannemers B.V.
Postbus 79
2860 AB Bergambacht
Telefoon : 0182 - 351 225
Email : aannemers@denhoed.nl
Website : www.denhoed.nl

Den Hoed Aannemers uit Bergambacht, ruim 70 jaar een begrip in de bouw. Gespecialiseerd in restauratie en onderhoud van uw kerkgebouw, bedrijfspand of woning.

De ambachtelijke bouwver

Stout *Consultancy*

LRP trainingen

detachering

ledenadministratie

automatisering

organisatieadvies

financiële administratie

overige trainingen

06 - 21 83 73 95

www.stoutconsultancy.nl

ruim 15 jaar visie op kerkenwerk

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Mijnsheerenland, voorzitter
 Mr. J.G.H. Krajenbrink, Oegstgeest, vice-voorzitter
 Drs. C. de Raadt, Bodegraven, secretaris
 W.G. Roseboom, Nieuwegein, 2e secretaris-penningmeester
 Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
 mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
 M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid en
 ir. B.P. de Wit, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
 drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
 H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
 3311 KS Dordrecht
 E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
 Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
 Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 22,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 20,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 18,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 25,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets GrafiServices

Oplage

7.000 ex.
 © november 2011

INHOUDSOPGAVE

Toekomst van kerkgebouwen	339
Instandhoudingssubsidie BRIM: 2012 is overgangsjaar	341
2010: Jaar van de BRIM-plannen	343
Van Oeckelen-orgel klinkt weer	343
Feestelijke en stijlvolle jubileumvoering bij 75 jaar afdeling Utrecht	345
Behoud kerken is in belang van de gemeenschap	347
Agenda voor kerkrentmeesters	348
De omslagregeling voor 2012	349
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	351
St. Maartenkerk Hallum weer in gebruik	352
Kalender voor de kerkrentmeester	352
Voorbeeldteksten van brieven, folders en artikelen	352
Minder middelen, meer kerk?!	353
Nieuw in Kerkbalans: Inspiratiekrant	354
De orgelbank	354
75 jaar: "Dienstbaar aan de Kerk"	355
In memoriam mr. T.J. Kingma	357
Met Kerkbalans het jaar rond	358
Ledental Protestantse Kerk in Nederland per 1 januari 2011	359
Kerncijfers deelnemers Kerkbalans 2011	361
Nieuw: VKB-draaginsigne in brons	362
'Houd kerkdienst in dorp en sticht huisgemeenten'	362
Webwinkel Kerkbalans open	362
Kerstexcursie in Groningen	362
Grafzerken: vloeren vol geschiedenis	363
Wijziging arbeidsvoorwaarden kerkelijke medewerkers	363
Rooms-Katholieke Kerk Tsjechië krijgt verloren goederen terug	364
Publicaties in kerkbladen over Kerkbalans 2012	364
Hervormd Een na 99 jaar zelfstandig	364
Grootscheepse aanpak Grote of Sint Maartenskerk in Epe	365
Drentse kerken al vroeg multifunctioneel	366
Voorlopige resultaten Kerkbalans 2011	367
Koninklijke onderscheiding	368
De kerkelijk werker in discussie	369
Synode verkleint synode en verlengt termijnen	369
Draaginsignes bij jubilea	371
Kerkbalans service: beoordeling van teksten	372

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Mr. P.A. de Lange

Het jaar 2008 heeft als jaar van het Religieus Erfgoed een aanjaagfunctie vervuld ten aanzien van het nadenken over de toekomst van onder meer kerkgebouwen. De verwachting die toen werd geuit dat de komende tien jaar gemiddeld elke week twee kerkgebouwen hun religieuze functie zouden verliezen, hakte er behoorlijk in. Een aantal kerkgebouwen zou onder de slopershamer terecht komen en andere kerkgebouwen zouden een nieuwe bestemming krijgen, al dan niet in het verlengde van de oorspronkelijke bestemming. Ondanks de kommer en kwel rondde de stichting "2008 jaar van het Religieus Erfgoed" het jaar af met een positieve titel boven het geformuleerde strategische plan: "Geloof in de toekomst!"

Het onderwerp herbestemming heeft nadien — onder meer door de crisisperiode met de effecten op de gehele vastgoedmarkt — nadrukkelijk een groot gewicht gekregen in diverse publicaties. En niet zonder reden. Zo ziet de Nederlandsche Bank voor de financiële stabiliteit twee nadrukkelijke gevaren: de schulden crisis en de structurele leegstand. De cijfers liegen er niet om, want wat staat er zoal leeg? Meer dan zeven miljoen vierkante meter kantoren, dertienduizend winkels, zo'n veertigduizend woningen boven winkels.

Daar komen dan nog tienduizend monumentale gebouwen bij. De discussie is dus veel breder dan de herbestemming van religieus erfgoed alleen. Een goede indruk krijgt u op de website www.herbestemming.nu. Het verslag en de presentaties van de expertmeeting 'Onderweg van hemel naar aarde' op 21 januari 2011 in Arnhem op genoemde site geven een goed overzicht over de aspecten die samenhangen met herbestemming van religieus erfgoed. Het accent komt meer en meer te liggen op "van incidenten-politiek naar clusteraanpak". De vraagstukken zijn te gecompliceerd om als incident aan te pakken. Samenwerking is het kernbegrip.

Volledigheidshalve willen we hier wel opmerken dat het begrip "herbestemming" geen betrekking heeft op kerkgebouwen die nog in bezit zijn van geloofsgemeenschappen en naast hun religieuze functie (soms na aanpassingen) nevenfuncties hebben. Het gaat over kerkgebouwen die zijn verkocht aan een gemeente, stichting of marktpartij en die een nieuwe bestemming hebben gekregen. Een scala aan voorbeelden treft u aan in de handreiking voor het herbestemmen van vrijkomende kerkgebouwen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: "Een toekomst voor kerken", op www.cultureelerfgoed.nl onder 'actueel' en vervolgens onder 'Nieuwe publicaties'.

Het lijkt op het eerste gezicht opmerkelijk dat in de hele

Toekomst van kerkgebouwen

discussie rondom herbestemming de kerkelijke gemeenten als eigenaren van kerkgebouwen vrijwel ontbreken. Alleen wat randvoorwaarden over ongewenste bestemmingen komen nog in beeld. Het onderwerp leeft ook totaal niet bij kerkelijke gemeenten. Zo is in het onderzoek "Rijksmonumentale kerken en het Restauratiefonds" — van opdrachtgever Nationaal Restauratiefonds — te lezen dat van alle ondervraagden slechts 3 pct. overweegt om in de nabije toekomst over te gaan tot herbestemming van het kerkgebouw. Nevenfuncties zijn wel populair. In de toekomst zal globaal 50 pct. van de monumentale kerkgebouwen volledig worden benut voor de eredienst en zal globaal 50 pct. zowel voor de eredienst als voor nevenfuncties gebruikt worden. Voor kerkelijke geloofsgemeenschappen is de instandhouding van de kerkgebouwen tot en met het soms tumultueuze proces van afstoting van groter belang. De staart van de levenscyclus van het kerkgebouw (herbestemming of sloop) valt van nature grotendeels buiten het blikveld van de geloofsgemeenschap.

Vanuit de optiek van de geloofsgemeenschap kan de recente uitgave van Boekencentrum: "Meer dan hout en steen — Handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen" worden aanbevolen. Echte herbestemming (kerkgebouw wordt bibliotheek of museum) treft men in het boek niet of nauwelijks aan, maar de inhoud richt zich volledig op het proces van kerksluiting binnen de kerkelijke gemeente, met alles wat daarmee samenhangt. Praktijkverhalen maken de informatie herkenbaar.

Als we u inmiddels geprikkeld hebben om wat dieper in de materie van het kerkgebouw te duiken, willen we u de volgende titel niet onthouden: "Kerken, kostbaar, kwetsbaar, kansrijk — nieuwe vormen van gebruik als middel tot behoud" — haalbaarheidsonderzoek van Stadsherstel Amsterdam voor Stichting Oude Hollandse Kerken.

In de uitgave van Kerkbeheer april 2011 bent u geïnformeerd over de hechte samenwerking op het gebied van verzekeringen tussen de VKB en Marsh/Mercer. Het hoofdbestuur van de VKB heeft dit besloten om de beste dienstverlening voor de toekomst te garanderen. Het afsluiten van verzekeringen wordt voor kerkelijke gemeenten nu nog completer en eenvoudiger.

De VKB heeft in samenwerking met Marsh/Mercer het totaalpakket aan collectieve polissen verbeterd. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.kerkrentmeester.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Meer informatie over de verbeteringen ontvangt u binnenkort per brief.

Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Mercer:

- persoonlijke ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- groepsreis/ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- zorgverzekering
- verzuimverzekering
- WGA hiaatverzekering

Uw contactpersoon

Alex Groen
T: 010 - 40 60 842
E: info.vkb@mmc.com

Marsh:

- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- fraude- en berovingverzekering

Uw contactpersoon

Pieter Stoeltie
T: 020 - 54 17 539
E: info.vkb@mmc.com

Instandhoudingssubsidie BRIM: 2012 is overgangsjaar

Mr. J. Broekhuizen

In een brief van 23 september 2011 heeft staatssecretaris Zijlstra van OCW de uitgangspunten voor de BRIM-subsidies 2012 bekend gemaakt: in 2012 zullen zoveel mogelijk aanvragen voor de BRIM worden gehonoreerd. Dit wordt bereikt door bepaalde aanvragen voorrang te geven en door verlaging van de subsidiabele kosten. Op 17 oktober jl. is in de Staatscourant (nr 18347) de wijziging van de Regeling Rijkssubsiëring Instandhouding Monumenten (RRIM) gepubliceerd, hierin wordt e.e.a. formeel vastgelegd. Voor de subsidieaanvragen in 2012 is in totaal € 50 miljoen beschikbaar.

Voor het BRIM is 2012 een overgangsjaar. In 2013 wordt de instandhoudingsregeling aangepast op basis van een evaluatie over de afgelopen zes jaren. De plannen voor deze aanpassing zullen begin volgend jaar worden gepresenteerd.

Uitgangspunten voor de BRIM-subsidies 2012:

In de bestaande BRIM-regeling zijn drie aanpassingen aangebracht:

1. Prioritering

Twee groepen aanvragen krijgen prioriteit:

- ten eerste de aanvragen voor monumenten die in 2006 BRIM-subsidie konden aanvragen (molens, kastelen, landhuizen en horeca-instellingen).
- ten tweede — voorzover het beschikbare budget rijkt — de aanvragen voor monumenten waarvoor in 2011 BRIM-subsidie werd aangevraagd, maar niet verleend. Dit wordt getoetst aan de hand van het monumentnummer.

2. Zoveel mogelijk projecten

Omdat er veel kritiek was op de loting in januari 2011, is ervoor

De BRIM in cijfers

Uit analyses van de BRIM-regeling over 2006-2011 (de eerste 6 instroomjaren) blijkt het volgende:

Over deze 6 jaren is ruim € 249 miljoen aan subsidie toegekend. Ruim € 134 miljoen is aan kerkgebouwen toegekend. Dit is verreweg het grootste bedrag in vergelijking met andere categorieën monumenten die van de BRIM-regeling gebruik kunnen maken. Het bedrag is inclusief de 3x7= € 21 miljoen die in 2009 extra werd beschikbaar gesteld, maar exclusief de gelden uit speciale regelingen zoals de restauratieachterstandsregeling.

Met name in het laatste jaar dat de kerkgebouwen konden instromen (2011) is het aantal gehonoreerde aanvragen sterk achtergebleven bij het totale aantal aanvragen.

3642 Kerkgebouwen zijn rijksmonument. Hiervan hebben 2204 een BRIM-subsidie aangebracht (= 61%). 858 hiervan zijn gehonoreerd (24%).

gekozen om zoveel mogelijk projecten te honoreren. Daarom gaan de maximaal subsidiabele kosten omlaag. Voor kerkgebouwen wordt het maximumbedrag aan subsidiabele kosten teruggebracht tot € 100.000. Dit is het oorspronkelijke bedrag dat in de periode 2009 t.m. 2011 tijdelijk werd verhoogd tot € 699.999. Bij een subsidiepercentage van 65 pct. komt dit neer op een subsidie van maximaal € 65.000 voor een instandhoudingsperiode van zes jaar.

Dit kan problemen opleveren voor (middel)grote kerkgebouwen waarvan al in 2009 werd berekend, en nu opnieuw is bevestigd, dat de subsidiabele instandhoudingskosten voor deze gebouwen gemiddeld € 350.000 bedragen voor een 6-jarig instandhoudingsplan, die in 2011 een subsidieaanvraag zagen afgewezen.

3. Restauraties anders gefinancierd

De BRIM-regeling biedt in 2012 geen mogelijkheid meer voor subsidies voor grootschalige restauraties. Het is de bedoeling dat met ingang van

2013 een structureel restauratiebudget beschikbaar is, dat via de provincies zal worden verdeeld. De details hiervan zijn nu nog niet duidelijk.

Aandachtspunten voor eigenaren

Voor eigenaren van monumentale kerkgebouwen zijn voor 2012 de volgende aandachtspunten van belang:

1. Aanvraag van een BRIM-subsidie heeft alleen kans van slagen als er in 2011 een BRIM-subsidie is aangevraagd en deze is afgewezen vanwege tekort aan budget. Deze subsidieaanvragers hebben onlangs een brief van de RCE gehad d.d. 29 september 2011. Onderwerp van de brief is: "mogelijke retourzending BRIM-aanvraag 2011". Hierin wordt de mogelijkheid geboden bepaalde bijlagen van de subsidieaanvraag 2011 terug te ontvangen, om te gebruiken bij de aanvraag 2012.
2. Als u wel een subsidieafwijzing 2011 hebt gehad, en niet de brief ►

van 29 september 2011 hebt ontvangen, verdient het aanbeveling om contact op te nemen met de RCE in Amersfoort (Adres: zie rechterkolom).

3. Maandag 16 januari 2012 zal de eerste dag zijn waarop een aanvraag voor BRIM-subsidie 2012 kan worden ingediend. Wanneer u een subsidieaanvraag wilt (laten) indienen, verdient het aanbeveling om ervoor te (laten) zorgen dat deze aanvraag op deze eerste dag wordt ingediend. Om 5 uur vroeg voor de deur gaan staan in Amersfoort is niet nodig, omdat de aanvragen per dag worden beoordeeld op prioriteit.
4. Als op deze eerste dag meer subsidie-aanvragen worden ontvangen dan met het beschikbare budget kunnen worden gehonoreerd, worden de nadere verdeelcriteria gehanteerd:
  - Aanvragen voor monumenten waarvoor in 2006 BRIM-subsidie werd verleend krijgen voorrang.
  - Vervolgens aanvragen voor monumenten of zelfstandige onderdelen waarvoor in 2011 ook al een subsidieverzoek werd ingediend, dat niet werd gehonoreerd.

Het is overigens niet mogelijk om het oude subsidieverzoek uit 2011 opnieuw ongewijzigd in te dienen. Op de website van de RCE en op monumenten.nl zal het nieuwe aanvraagformulier voor de BRIM-subsidies 2012 worden gepubliceerd.

Evaluatie BRIM

Momenteel vindt een evaluatie van de BRIM-regeling plaats. De uitkomsten hiervan zullen worden gebruikt voor de bijstelling van de BRIM-regeling vanaf 2013. Naar verwachting worden in januari 2012 de plannen voor deze bijstelling gepresenteerd.

Lagere begrote kosten eerst: als er niet genoeg budget is om alle aanvragen uit één van de prioriteitsgroepen te honoreren, zal binnen deze groep aanvragen een aanvullend verdeelcriterium worden toegepast op volgorde van laagste begrote kosten. Dat wil zeggen: de meerjarenbegrotingen waarvan de totale begrote kosten het laagst zijn komen het eerst voor subsidie in aanmerking. NB: het gaat dus niet om de laagste subsidiabele kosten, maar om het totaalbedrag zoals vermeld in de meerjarenbegroting die bij de aanvraag moet worden gevoegd.

Wanneer één aanvraag betrekking heeft op meerdere beschermde monumenten of zelfstandige onderdelen van een monument, geldt als totaalbedrag de som van de desbetreffende meerjarenbegrotingen.

Wanneer kerktoren en kerkgebouw dus beide in kerkelijk eigendom zijn, verdient het aanbeveling om twee separate aanvragen in te dienen.

Dit verdeelcriterium brengt ook met zich mee dat een meerjarenbegroting van € 100.000 minder kans op toewijzing maakt, dan een meerjarenbegroting van

45.000 of 55.000 euro. Dit levert een lastig dilemma op voor het aanvragende kerkbestuur.

NB: Het is niet mogelijk om voor 2012 een subsidie aan te vragen over een meerjarenbegroting van bijv. € 40.000 en enkele jaren later een volgend subsidieverzoek in dezelfde BRIM in te dienen, omdat maar 1 keer per 6 jaren een BRIM-subsidie kan worden aangevraagd.

Verdere informatie en vragen

De tekst van deze bijdrage werd afgesloten op 18 oktober jl. Voor meer informatie wordt u verwezen naar de websites www.monumenten.nl en www.cultureelerfgoed.nl. Op deze websites zullen ook het aanvraagformulier voor 2012 en andere details worden gepubliceerd. Men kan ook bellen of mailen naar de infodesk van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort, bereikbaar via telefoonnummer 033- 4217 456 of email info@cultureelerfgoed.nl, maar men kan natuurlijk ook terecht bij de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen in uw provincie, of bij het bureau dat u in 2011 voor uw subsidieaanvraag had ingeschakeld.

Inzet

De commissie kerkelijke gebouwen (CIO-K) zet zich in om namens de

Alles wat voor uw kerkgebouw/ renovatie nodig is:

- collectebussen, collectezakken + rekken
  - liturgieborden
  - doopvont
- avondmaalserviezen, linnen, tafels,
- kerkbanken, stoelen, kathedr, lezenaar, preekstoel, knielbanken.

MEUBELMAKERIJ

Louis Meijer

Correspondentie adres:
Gersteveld 36, 3902 ES Veenendaal
Showroom: Bobinestraat 1B, 3903 KE Veenendaal
Telefoon 0318-52 99 74, www.kerkinterieur.nl

bouwen voor de eeuwigheid met leisteen

Natuurleien voor de restauratiebranche

Wij leveren de juiste kwaliteit met een betrouwbaar en deskundig advies.

Leij Import B.V.
Battenweg 12, 6050 AD Maasbracht
Tel: +31 (0) 475 - 436439
www.lei-import.nl

gezamenlijke kerkgenootschappen op verschillende manieren en op verschillende plaatsen het belang van de instandhouding van monumentale kerkgebouwen onder de aandacht te brengen en de subsidie-mogelijkheden zo optimaal mogelijk te houden. Het is positief dat in een periode van grote bezuinigingen (meer dan € 200 miljoen op cultuur) het budget voor cultureel erfgoed nagenoeg in stand blijft. Maar het is duidelijk dat voor kerkeigenaren die in 2011 hun subsidieverzoek zagen afgewezen, de mogelijkheid in het overgangsjaar 2012 helaas beperkt zijn. Het is op zich positief dat zij de mogelijkheid krijgen om in 2012 opnieuw een verzoek in te dienen, maar de gewijzigde subsidievoorwaarden leveren — met name voor middelgrote en grote kerkgebouwen — flinke nadelen op.

Het is zaak om — langs verschillende

Kamer moties over de BRIM

In een debat in de Tweede Kamer over de BRIM op 13 oktober jl. werden diverse moties ingediend:

De motie Dijkgraaf constateerde dat de max. subsidiabele kosten van 100.000 het onderhoud van middelgrote kerken onvoldoende zijn en verzocht de regering deze kosten op € 350.000 te stellen. Deze motie werd verworpen

De gewijzigde motie Van der Werf/Klijnsma constateerde dat bij de subsidieverdeling 2012 de laagste aanvragen het eerst worden gehonoreerd; overwoog dat eveneens technische noodzaak verdelingscriterium zou moeten zijn en verzocht de regering "indien aanvragen met een technische noodzaak buiten de Brim-regeling vallen deze nog in 2012 mee te nemen in de restauratieregeling". Deze motie werd aangenomen.

wegen — te proberen de problematiek van de instandhouding van de monumentale kerkgebouwen goed in beeld te krijgen in de evaluatie van de BRIM en vervolgens in de BRIM-regeling voor 2013 en volgende jaren een adequate subsidiemo-

gelijkheid voor kerkgebouwen opgenomen te zien.

De heer Broekhuizen is secretaris van de Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K).

2010: Jaar van de BRIM-plannen

In september 2011 bood het bestuur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG) van Overijssel-Flevoland het jaarverslag 2010 aan.

Het constateert dat wat de SBKG Overijssel-Flevoland betreft het jaar 2010 in het teken stond van het opstellen van BRIM-plannen (besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten).

In 2010 was het bouwbureau (Vossenhoek 16, 8172 AB Vaassen, e-mail: info@sbkn.nl), dat samen met de SBKG Gelderland opereert, bemand met twee bouwkundigen.

Deze uitbreiding was nodig niet alleen voor het opstellen van veel BRIM-plannen, maar ook voor het voorbereiden van de normale onderhouds- en restauratiewerkzaamheden.

Bovendien worden er in toenemende mate onderhoudsplannen opgesteld voor niet-monumentale kerkgebouwen. In het verslagjaar werden er voor een 40-tal gemeenten werkzaamheden uitgevoerd.

Het verslag besteedt veel aandacht aan het BRIM. Vanuit het werkggebied Overijssel zijn er 26 plannen ingediend en het laat zich aanzien dat er slechts 7 gemeenten daadwerkelijk een beschikking zullen krijgen. Op de eerste dag (15 januari) werd al voor 400 pct. meer aanvragen ingediend dan waarvoor budget beschikbaar was. Het bestuur spreekt de hoop uit dat de politiek een oplossing weet te vinden om deze problematiek op een andere manier op te lossen, want gevreesd wordt dat een verhoging van het budget met circa € 57 miljoen niet tot de mogelijkheden zal behoren.

Maar waar de problematiek van achterstanden ook door de provincie Overijssel werd onderkend, is het gelukt uit een daartoe ontworpen provinciale regeling een subsidie te verwerven. Het bestuur van de SBKG Overijssel-Flevoland zal zich in het overleg met andere provinciale stichtingen inspannen om voor zoveel mogelijk kerkelijke monumenten tijdig een instandhoudingsplan te verkrijgen, zodat het noodzakelijke onderhoud op tijd kan worden uitgevoerd, aldus het verslag van de SBKG Overijssel-Flevoland over 2010.

Van Oeckelen-orgel klinkt weer

Het gerestaureerde Van Oeckelen-orgel in de kerk van Noordwijk (Gr.) werd op 9 september jl. officieel weer in gebruik genomen. Het orgel verkeerde na 140 jaar intensief gebruik in deplorabele toestand. Medio 2010 werd het orgel gedemonteerd. Duizenden manuren werden besteed aan het schoonmaken, vervangen en restaureren van houtwerk, pijpwerk en klavier. Nadat de schilderwerkzaamheden aan de kast waren voltooid, werd begonnen met het terugplaatsen van de onderdelen. Door donaties, subsidies en acties zijn de Noordwijkers erin geslaagd € 190.000 bij elkaar te krijgen, aldus een bericht in het Dagblad van het Noorden van 6 september 2011.

Kerkkroonluchters, restauraties, gieterij en techniek

Als laatste bedrijf in Nederland produceert Brink & van Keulen in haar gieterij al decennia op ambachtelijke wijze authentieke koperen kroonluchters. Ruim honderd authentieke modellen, waarvan de spanwijdte variëren van 37 cm tot 230 cm. Stuk voor stuk massief koperen kunstwerken, die generaties meegaan.

Onze referenties omvatten vele kerken en gebouwen waaronder nagenoeg alle grote kerken in Nederland zoals De Nieuwe Kerk te Amsterdam, De Nieuwe Kerk te Delft, De Laurenskerk te Rotterdam enzovoort.

Ook op het gebied van restauraties hebben wij een lange lijst met kerken, waar de oude en vaak incomplete kronen, na een grondige opknapbeurt, weer in hun volle glorie de kerken sieren. De door Brink & van Keulen gehanteerde werkwijze wordt aanbevolen door monumentenzorg, omdat de levensduur van de kronen hierbij langer is dan bij poetsen.

Behalve grote kerkkronen hebben wij een groot aantal kleinere modellen voor luxe woningen, raadszalen en andere monumentale en representatieve ruimtes.

Graag sturen wij onze catalogus of bezoeken wij u vrijblijvend voor een advies.

U kunt ook een afspraak maken voor een rondleiding door onze kopergieterij, waar u kunt zien hoe deze kroonluchters nog steeds voldoende het eeuwenoude ambacht worden gemaakt.

Brink & van Keulen 1646 b.v.
Generatorstraat 17
1014 AT Amsterdam
Tel: 020-7370230
e-mail: info@brinkenvankeulen.nl
website: www.brinkenvankeulen.nl

Feestelijke en stijlvolle jubileumviering bij 75 jaar afdeling Utrecht

R.M. Belder

“Het belang van de VKB en haar provinciale afdelingen lijkt mij mede daarom groter dan ooit. Natuurlijk zijn de doelstellingen veranderd. Zo gaat dat met een vereniging. Zij blijft niet alleen bestaan bij de gratie van haar leden; zij verandert ook met hen mee. Eén ding blijft hetzelfde: de contacten op provinciaal niveau tussen kerkrentmeesters. Het uitwisselen van ervaringen en het delen van elkaars successen. Ik begreep dat de provinciale bijeenkomsten nog altijd goed bezocht worden. Daarmee wordt het belang van het bestaan van uw vereniging anno 2011 nog steeds geïllustreerd”, aldus de Commissaris van de Koningin in de provincie Utrecht, de heer R.C. Robbertsen, bij de viering van het 75-jarig bestaan van de afdeling Utrecht van de VKB.

Onder het motto “Dienstbaar aan de Kerk” vierde de afdeling Utrecht van de VKB op 24 september jl. haar 75-jarig bestaan. Dat gebeurde in een feestelijke en stijlvolle bijeenkomst die plaats vond in de Dorpskerk van de hervormde gemeente te Maarsssen. De voorzitter van de afdeling, de heer W.G. Roseboom, stond in zijn openingswoord even stil bij enkele zaken die zich gedurende de afgelopen 75 jaar in de afdeling Utrecht afspeelden.

De derde kerk

Hierna vertelde de heer C.W.P. Bloemendaal, lid van het college van kerkrentmeesters, over de St. Pancra-

tiuskerk van de hervormde gemeente. “1.000 Jaar kijken op u neer”, zo vertelde de heer Bloemendaal, “want in 960 was er reeds de eerste kerk waarover niets meer bekend is.

In de 12e eeuw werd er een tufstenen kerk gebouwd, waarvan alleen de toren nog over is. In de veertiende eeuw is begonnen met de bouw van het koor en het transept van de huidige kerk. Ook de consistorie (in die tijd sacristie) moet in deze tijd zijn ontstaan. In 1519 werd een nieuwe kerk gebouwd voor de kerkelijke gemeente van Marsna, zoals Maarsssen toen heette”, aldus de heer Bloemendaal, die voorts een

toelichting gaf op het orgel, de preekstoel en andere onderdelen van het kerkinterieur.

Na orgelspel van Gerrit Christiaan de Gier, werd een viering gehouden die geleid werd door drs. H.J. van Wijnen die in zijn overdenking stil stond bij het thema *Het is goed de Heer te loven*. “Kerk-zijn, gemeentezijn is niets anders dan verbindingen leggen tussen het heilige van God en de wereld waarin wij leven. Door structuur en ritme aan te brengen in de tijd. Door ruimten te creëren waarin het heilige kan gebeuren en de lofzang gaande gehouden kan worden. Eigenlijk is dat ook het werk dat u met uw vereniging de afgelopen jaren heeft gedaan. Structuur en ritme aanbrengen. Ruimten en mogelijkheden creëren.

Zorgen voor de middelen en de faciliteiten van tijd en ruimte. Dat heeft beheersmatige en economische aspecten, maar dat is niet het doel. Het doel is om de HEER te loven”, aldus ds. Van Wijnen die de aanwezigen opriep zich in te zetten de Lofzang gaande te houden.

Hierna hield dr. A.J. Plaisier, scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, een inleiding waarbij hij stil stond bij de zorgen van de kerkrentmeesters en de VKB over de financiering van het plaatselijk kerkenwerk, want waar de middelen krimpen, krimpt ook de kerk. Zijn inleiding is op pagina 353 van deze editie afgedrukt.

Vervolgens sprak de voorzitter van het hoofdbestuur van de VKB, de heer mr. Peter A. de Lange, de jubilerende afdeling toe. Ook zijn inleiding is integraal in deze editie opgenomen vanaf pagina 355.

Jubileumboek

Na de inleiding van de heer De Lange reikte de voorzitter van de

De bezoekers nemen plaats voor het bijwonen van de jubileumviering.

afdeling, de heer Roseboom, het eerste exemplaar van het jubileumboek "Dienstbaar aan de Kerk" uit aan de Commissaris van de Koningin in de provincie Utrecht, de heer Robbertsen. De heer Roseboom bedankte vervolgens de samensteller van het boek, Rook Belder, en wees op het schitterende monumentale kerkbezit van de Utrechts gemeenten, waarbij de colleges van kerkrentmeesters een belangrijke taak vervullen. De Kerk, die als grootste vrijwilligersorganisatie van ons land, gebouwen en goederen beheert die vele honderden miljoenen vertegenwoordigen.

Vervolgens sprak de Commissaris van de Koningin, een woord van dank. De heer Robbertsen, die het erg plezierig vond voor deze jubileumbijeenkomst te zijn uitgenodigd, bedankte de heer Roseboom en de samensteller voor dit prachtige boek. Hij had het boek tevoren al even ingezien, waarbij voor hem de koepelkerk van Renswoude een bijzondere herinnering opriep, want in deze kerk is hij gedoopt, terwijl in die kerk ook de afscheidsdiensten van zijn ouders werden gehouden.

Nut en noodzaak van de VKB

De Utrechtse Commissaris der Koningin feliciteerde het afdelingsbestuur met deze belangrijke mijlpaal. Hij wees op enkele zaken die in het boek genoemd werden, zoals de belasting op inkomsten uit kerkelijke goederen, de z.g. doodehandsbelasting, die de Nederlandse Hervormde Kerk in de periode 1934-1939 jaarlijks ruim f 150.000 kostte en waarbij de toenmalige Vereniging van Kerkvoogdijen samen met de synode met de overheid in gesprek was om die belasting in te trekken.

De heer Robbertsen wees er op dat het ook op provinciaal niveau roerige jaren waren. Zo raakte een aantal kerken in Utrecht in de problemen. Eén van de eerste activiteiten was een collecte voor de restauratie van de ingestorte Cunerakerk te Rhenen. De kerkvoogdij van Rhenen had weliswaar een bedrag van het rijk ontvangen, maar dat was lang niet voldoende voor de volledige restauratie. Met hulp van de provinciale afdeling en de

De heer Roseboom (rechts) reikt het eerste exemplaar van het jubileumboek uit aan de heer Robbertsen. De andere dag, zondag 25 september 2011, kreeg de heer Roseboom het zilveren draaginsigne opgespeld voor 32 jaar kerkrentmeestelijke beheerswerkzaamheden op plaatselijk vlak (zie pagina 370).

bijdragen van haar leden kon de kerk zowel van binnen als van buiten worden gerestaureerd. Voorts noemde de heer Robbertsen "de zaak Elst". Daar dreigde een openbare veiling van de kerk. De gemeente was in gebreke gebleven bij de salarisbetaling aan de predikant. Toen de predikant vertrok, was er een achterstand van f 3.200. De predikant dagvaardde zijn voormalige gemeente en liet beslag leggen op de eigendommen van de hervormde gemeente Elst. Echter door bemiddeling van de Vereniging werd een akkoord bereikt en een deel van de schuld werd bijeengebracht door de leden. Daarmee werden de voormalige predikant en de gemeente geholpen en werd de schande van een publieke veiling afgewend.

De heer Robbertsen: "Maar er zijn veel meer momenten geweest die in de afgelopen 75 jaar het belang van de VKB en de afdeling Utrecht illustreren. En die trend zet zich door. De komende tien jaar moeten naar verwachting twee kerken per week hun deuren sluiten. Dat betekent niet dat de kerken verdwijnen, maar wel dat er goed nagedacht moet worden over herbestemming. Gelukkig gebeurt dat al. Pieter van Vollenhoven zet zich daar met zijn Nationaal Restauratiefonds al jaren voor in. Behouden door te ontwikkelen. Zichtbaar en toeganke-

lijk maken. Dat betekent niet direct dat we van kerken cafés maken. Maar in sommige gevallen bijvoorbeeld wel woningen, galerieën of musea.

Niet afwachten en toekijken

We kunnen en mogen niet afwachten en toekijken hoe onze prachtige kerken langzaam in verval raken en verworden tot bouwvallen. Of ondoordacht afgebroken worden, zoals in de jaren zeventig veel gebeurde. Het is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Van de kerk, de overheid, de particulieren. We hebben het over ons gezamenlijk erfgoed.

We mogen onze geschiedenis toch niet zomaar weggooiden. Bovendien zijn kerken vaak het hart van het dorp en beeldbepalend in stadscentra. Van ver zie je de torenspitsen, die het oog/die ons naar boven wijzen. Die mogen we toch niet zomaar afbreken! En wat te denken van de interieurs. De markante orgels en de spreekgestoelten. Het avondmaalszilver. Dat mogen we toch niet zomaar op Marktplaats zetten. Nee, we moeten herbestemmen met aandacht en respect voor het oorspronkelijke gebruik. Het belang van de VKB en haar provinciale afdelingen lijkt mij mede daarom groter dan ooit", aldus de Commissaris van de Koningin in de provincie Utrecht in zijn jubileumtoespraak.

Behoud kerken is in belang van de gemeenschap

R.M. Belder

In februari dit jaar verscheen een door de Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK) uitgebracht rapport met als titel "KERKEN KOSTBAAR KWETSBAAR KANSRIJK — Nieuwe vormen van gebruik als middel tot behoud". De SOHK, die zich inzet voor het behoud van monumentale kerkgebouwen in Noord- en Zuid-Holland, heeft de volgende kerkgebouwen in Noord-Holland in eigendom: Beets, Beverwijk, Haringhuizen, Jisp, Kwadijk, Oosthuizen, Oudendijk, Schermerhorn en Westzaan. In Zuid-Holland is dat de Oude of Pelgrimvaderskerk in Rotterdam-Delfshaven.

Noord-Holland voorop

In het voorwoord wordt gesteld dat sluiting, afstoting en herbestemming niet alleen een schokkend vooruitzicht is voor de kerkelijke gemeente. Voor omwonenden en anderen die niet tot de kerk behoren, is het niet minder schokkend omdat het kerkgebouw het baken in het dorp of de stadswijk vormt. Maar ook veel kerkgebouwen die nog geen monumentenstatus hebben, zijn van architectonische, stedenbouwkundige of cultuurhistorische waarde. Vaak vervullen zij in de betreffende plaats een belangrijke of culturele functie. Het behoud van deze kerken is daarom een belang van de gemeenschap.

De grote aantallen kerkgebouwen die afgestoten zijn en nog gaan worden, ook in de provincie Noord-Holland, de moeilijkheid of onmogelijkheid deze rendabel te exploiteren of de definitieve keuze voor herbestemming, vormden de aanleiding voor het bestuur van SOHK een haalbaarheidsonderzoek te laten verrichten naar nieuwe mogelijkheden van gebruik als middel tot behoud van Noord-Hollandse kerkgebouwen, in het bijzonder de kerken van de SOHK. Omdat de

provincie Noord-Holland met herbestemming van kerkgebouwen voorop loopt, heeft het bestuur van de SOHK in overleg met de provincie Noord-Holland, aan Stadsherstel Amsterdam N.V. de opdracht verleend dit onderzoek te verrichten.

Plaatselijke Commissies

De SOHK, die in 1975 in navolging van de Stichting Oude Groninger Kerken en de Stichting Alde Fryske Tsjerken uit particulier initiatief werd opgericht, is nagenoeg geheel een vrijwilligersorganisatie, met een dagelijks en een algemeen bestuur en gevestigd in het Erfgoedhuis Zuid-Holland te Delft. Verder zijn er tien Plaatselijke Commissies (PC) voor de afzonderlijke kerken. De PC is verantwoordelijk voor de exploitatie en klein onderhoud. In het algemeen wonen de leden van de PC in het dorp waar de kerk gevestigd is of in de nabijheid daarvan. Een actieve PC is een noodzakelijke voorwaarde voor de exploitatie van de kerk voor multifunctioneel gebruik.

De benodigde kwaliteiten in een PC, naast die van voorzitter, secretaris en penningmeester, zijn die van onderhoudsdeskundige (onderhoudsplanung, contact met bedrijven e.d.), programmering (in overleg met anderen verantwoordelijk voor programmering en te ondernemen activiteiten), coördinator van vrijwilligers, public relations (communicatie, promotie w.o. website en perscontacten) en afvaardiging in het algemeen bestuur van de SOHK. In de praktijk is dat vaak de voorzitter.

De PC's zijn autonoom in wat zij in hun kerk willen programmeren, maar gebleken is dat zij niet commercieel en financieel georiënteerd zijn. De kerken worden nu vooral voor culturele en maatschappelijke

doeleinden gebruikt, terwijl commerciële mogelijkheden vaak niet worden benut. Voor sommige PC's geldt dat er meer taken op hen afkomen dan zij aan kunnen. Er zijn ideeën genoeg, maar het ontbreekt aan tijd. In de gesprekken die tijdens het onderzoek met de PC's zijn gehouden, is overduidelijk gebleken dat men graag wil weten voor welke financiële opgave de eigen kerk staat. Dat werkt motiverend en transparantie van de financiële administratie is van groot belang.

Herbestemming: mogelijkheden en begrenzingen

Wanneer een kerkgebouw niet meer door de kerkelijke gemeente wordt gebruikt en het wordt niet aan b.v. een ander kerkgenootschap verkocht, dan resteren er meestal twee opties: sloop of herbestemming. Bij dit laatste krijgt het gebouw een geheel nieuwe bestemming, los van de religieuze, ook al kunnen er in herbestemde kerken — al dan niet in een afgezonderd gedeelte — kerkdiensten plaatsvinden. Herbestemmingen gaan vaak gepaard met grote inwendige verbouwingen. Dat is o.m. het geval wanneer een kerk met appartementen is volgebouwd of kantoren. In zo'n geval spreekt men van transformatie.

Het rapport meldt dat er inmiddels al heel wat herbestemmingen zijn uitgevoerd met geslaagde en minder geslaagde resultaten. Uit het in 2008 gehouden "Onderzoek herbestemming kerken en kerklocaties" blijkt dat van alle provincies Noord-Holland de meeste sinds 1970 afgestoten kerken telt, namelijk 210 ofwel 23 pct. van alle in de periode 1970–2008 in Nederland vrijgekomen kerkgebouwen.

Het is duidelijk dat niet iedere kerk zich voor herbestemming leent. Omvang, vorm, situering en omgeving en een eventuele monumentenstatus bepalen voor een groot deel ►

de mogelijkheden en begrenzingen. Grote of zeer grote kerkgebouwen worden eerder afgestoten en, als ze geen monumentenstatus hebben, afgebroken dan middelgrote of kleine. Herbestemming van grote stadskerken ligt meestal in de culturele of multifunctionele sfeer. Ook voor kleine en middelgrote kerken is multifunctioneel gebruik een optie. Bij herbestemming van kleine kerken moet meestal gedacht worden aan een woonhuis, dorps-huis of een praktijkruimte. Niet alle herbestemmingen (b.v. supermarkt, disco) worden als passend ervaren. Tegen maatschappelijke herbestemming, als gezondheidscentrum, bibliotheek of gemeentecentrum, bestaan over het algemeen weinig bezwaren.

Bij de keuze voor een nieuwe bestemming spelen de volgende factoren een rol:

- Sluit de invulling aan bij de oorspronkelijke functie?
- Is er draagvlak bij betrokkenen en omwonenden voor behoud en herbestemming?
- Zijn er monumentale waarden in het geding?
- Wat is de betekenis van het kerkgebouw voor het dorp of de stadswijk?

Duurzaam behoud en conclusies

Ongeacht of het kerkgebouw wel of niet zijn religieuze functie houdt, zal — wil men op lange termijn verzekerd zijn van het behoud van het kerkgebouw — de exploitatie rendabel moeten zijn. In bepaalde gevallen is een andere constructie van eigendom of beheer voldoende om de exploitatie nieuw leven in te blazen. Dat is b.v. het geval bij voortgezet religieus gebruik en nevengebruik of een vaste huurder, herinrichting, overdracht aan een stichting of een gedeeltelijk gebruik met een ander kerkgenootschap. Het rapport beschrijft een stappenplan waarin de verschillende fasen van verminderd kerkelijk gebruik tot een nieuwe structurele exploitatie worden beschreven. De volgende fasen worden daarin onderscheiden:

- Verminderd kerkelijk gebruik;
- nieuwe gebruiksmogelijkheden;
- nieuwe eigendomsvormen;
- draagvlak;
- planontwikkeling;

Agenda voor kerkrentmeesters

November 2011

- 17 november 2011:** ledenvergadering afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg, onderwerp "Hand aan de ploeg" en informatie over SIKN (gebouw protestantse gemeente Weert);
- 17 november 2011:** regiobijeenkomst afdeling Utrecht, "De VKB komt naar u toe" (Trefpunt, Leusden-Zuid).
- 21 november 2011:** regiobijeenkomst afdeling Groningen, onderwerp "Het gaat mis in onze gemeenten — Wat kan de kerkrentmeester daartegen doen?" (Sappemeer).
- 23 november 2011:** regiobijeenkomst afdeling Gelderland, informatie door SKIN en SKG (De Hofstad, Apeldoorn).
- 24 november 2011:** regiobijeenkomst afdeling Gelderland, informatie door SKIN en SKG (De Wingerd, Doetinchem).
- 26 november 2011:** vergadering hoofdbestuur VKB.
- 29 november 2011:** regiobijeenkomst afdeling Gelderland, informatie door SKIN en SKG (Drumtse Hof, Tiel).

Januari 2012

- 12 januari 2012:** persconferentie Kerkbalans 2012.
- 15-29 januari 2012:** Actie Kerkbalans 2012, motto "Wat is de kerk mij waard?"

Maart 2012

- 12 maart 2012:** jaarvergadering afdeling Friesland.
- 20 maart 2012:** jaarvergadering afdeling Zuid-Holland (Bethlehemkerk, Papendrecht).
- 26 maart 2012:** jaarvergadering afdeling Drenthe.
- 27 maart 2012:** algemene ledenvergadering afdeling Zeeland.

April 2012

- 21 april 2012:** VKB-Congres en –Beurs 2012 (NBC, Nieuwegein).

- restauratie en aanpassingen; en
- structurele exploitatie.

Ten aanzien van de exploitatie van de negen SOHK kerken meldt het rapport dat al deze kerken multifunctioneel worden gebruikt met de mogelijkheid tot het houden van kerkdiensten. De plaatselijke commissies (PC's) zijn belast met het dagelijks beheer en de exploitatie. Deze commissies zijn samengesteld uit enthousiaste vrijwilligers, maar de commerciële en financiële oriëntatie van de leden van de PC's is soms zwak.

De huidige exploitatie kent een tekort van totaal € 54.000 per jaar ofwel per kerkgebouw gemiddeld circa € 6.000. De kerken hebben een groter marktpotentieel dan nu wordt benut, maar het vergt veel extra inspanning dit potentieel daadwerkelijk aan te boren. Kerkgebouwen sluitend exploiteren is echter een buitengewoon moeilijke opgave, aldus de conclusie van het rapport van de SOHK van februari 2011.

De omslagregeling voor 2012

Op 22 september jl. zond de Beleidscommissie Predikanten aan o.a. de colleges van kerkrentmeesters een brief over de omslagregeling traktementen 2012. In die brief werd stil gestaan bij:

- de begroting 2012 van de centrale kas predikantstraktementen;
- de vaststelling van de omslagheffing 2012 van de centrale kas predikantstraktementen;
- het verloop van de overgangsmaatregel bij de traktementsregeling;
- de pensioenpremie voor predikanten in het jaar 2012;
- de verwachte ontwikkeling van de totale predikantslasten in de periode 2008 – 2012;
- de verhoging van de preekbeurtvergoeding in 2012.

Een aantal zaken uit deze brief wordt hieronder vermeld.

Vaststelling van de begroting 2012 centrale kas predikantstraktementen

Volgens artikel 22 van de generale regeling voor de predikantstraktementen heeft de centrale kas voor de predikantstraktementen tot doel de traktementslasten zoveel mogelijk naar draagkracht over alle gemeenten om te slaan. Ter toelichting daarvan dient het volgende.

- *Verevening van de predikantslasten met het oog op de mobiliteit:* de gemeenten dragen gezamenlijk de traktementsbestanddelen, die per predikant qua hoogte kunnen verschillen, zoals de periodieke verhogingen, de vakantietoeslag en de eindejaarsuitkering. Door voor een gemeente de hoogte van de traktementslasten onafhankelijk te maken van de rechten van de eigen predikant, kan zij zonder enig financieel gevolg een beroep uitbrengen op elke predikant. Door de omslagregeling wordt elke predikant immers even duur voor de gemeente. En een predikant kan zich door elke gemeente laten beroepen zonder gevolgen voor het inkomen.

Hierdoor wordt de mobiliteit van de predikanten bevorderd.

- *Verzekering:* de gemeenten dragen gezamenlijk de incidentele loonkostencomponenten, zoals de jubileumgratificatie, de verhuiskosten bij emeritaat, de kosten van de permanente educatie, de overlijdensuitkering, de kosten van de arbodienst en de wachtgeldten (= werkloosheidsuitkeringen). Deze lasten worden niet direct gelegd bij de gemeente, waaraan de rechthebbende predikant verbonden is of was.
- *Draagkracht:* doordat een deel van de totale traktementslasten door de gemeenten gezamenlijk wordt gedragen, wordt het mogelijk de lasten naar draagkracht over de gemeenten te verdelen. Dit draagkrachtprincipe is vertaald in een systeem, waarbij gemeenten aan de kas bijdragen naar de mate van de predikantsbezetting. Een gemeente die kan kiezen voor een hoge bezetting, draagt meer bij aan de kas dan een gemeente die moet kiezen voor een lage bezetting.

Op 22 september 2011 heeft de kleine synode de door de Beleidscommissie Predikanten vastgestelde begroting van de centrale kas voor 2012 goedgekeurd. De volledige begroting 2012 kan men inzien op www.pkn.nl/traktementenenpensioenen.

Vaststelling omslagheffing 2012 centrale kas predikantstraktementen

Op grond van die begroting zijn de bijdragen van de gemeenten aan de centrale kas voor het jaar 2012 als volgt vastgesteld:

De ontwikkeling van de bijdragen wordt veroorzaakt door het saldo van de volgende kostenontwikkelingen.

Kostenverhogend zijn:

- de verwachte verhoging van het bruto traktement met 1 pct. per 1 januari 2012; het gaat hier om een verwachting omdat het Georganiseerd Overleg Predikanten nog een besluit over de traktementsontwikkeling in 2012 moet nemen;
- de toename van de kosten voor de secundaire arbeidsvoorwaarden, met name voor permanente educatie en jubileumgratificaties;
- een lichte toename van de kosten voor de wachtgeldten (= uitkeringen voor onvrijwillig werkloze predikanten);

Kostenverlagend zijn:

- de neerwaartse beweging van het gemiddeld aantal periodieke verhogingen (van 17,60 in de begroting 2011 naar 17,50 in de begroting 2012);

Soort bijdrage	2011	2012	ontwikkeling
Bezettingbijdrage per fulltime predikant per jaar	€ 31.758	€ 31.314	- 1,4%
Vacature-/schorsingsbijdrage per fulltime vacature per jaar, inclusief de tijdelijke opslag van € 1.300 per fulltime vacature per jaar zoals die geldt tot en met het jaar 2017	€ 8.020	€ 8.172	+ 1,9%
beschikbaarheidsbijdrage per gemeente zonder predikant per jaar	€ 2.240	€ 2.292	+ 2,3%

Tijdelijke verlaging bezettingsbijdrage in 2012 en 2013

In vorenstaande paragraaf is te lezen dat de bezettingsbijdrage 2012 ondanks de aangenomen traktementsstijging van 1 pct. met 1,4 pct. daalt. Deze daling is mogelijk doordat de centrale kas predikantstraktemen in 2010 een overschot kende van € 2 miljoen; € 1 miljoen door vrijval van een voorziening die niet aangesproken behoefde te worden en € 1 miljoen doordat er in 2010 minder uitgaven waren dan begroot. De kleine synode heeft op advies van de Beleidscommissie Predikanten besloten het overschot van € 2 miljoen in twee tranches aan de gemeenten terug te geven: € 1 miljoen in 2012, € 1 miljoen in 2013. Hierdoor is in deze jaren de bezettingsbijdrage ongeveer € 600 per jaar lager dan eigenlijk nodig is voor de exploitatie van de betreffende jaren. De gemeenten dienen er rekening mee te houden dat in 2014 de bezettingsbijdrage bovenop de normale ontwikkeling met dit bedrag extra zal stijgen.

- de geleidelijke afname van de kosten van de overgangsmatregelen (suppleties predikanten, conversiebijtellings-/aftrekken gemeenten);
- de teruggave aan de gemeenten van een bedrag van ruim € 1 miljoen, dat in voorgaande jaren wel was begroot, maar niet uitgegeven.
- De ontwikkeling van de bijdragen voor de centrale kas predikantstraktemen dient beoordeeld te worden in het kader van de ontwikkeling van de totale predikantslasten. Dit overzicht is op pagina 347 weergegeven.

Verloop overgangsmatregel predikantstraktemen

Op een aantal gemeenten is nog de overgangsmatregel van toepassing, die is getroffen bij de invoering van de nieuwe traktements- en pensioenregeling op 1 januari 2005. De betrokken gemeenten hebben op de bezettingsbijdrage een conversiebijtelling of een conversieaftrek. Het bedrag van de bijtelling of aftrek wordt in 2012 ten opzichte van 2011 met € 1.000 per fulltime predikant per jaar verlaagd. Gemeenten die in 2010 een bijtelling of aftrek hebben van minder dan € 1.000 per fulltime predikant per jaar, hebben in 2012

geen bijtelling of aftrek meer.

De overgangsmatregel is bedoeld om de gemeenten een periode van dertien jaren te geven om haar inkomsten en uitgaven in evenwicht te kunnen brengen na invoering van de nieuwe traktements- en pensioenregeling. In 2018 is de overgangsmatregel geëindigd en worden de gemeenten geacht de noodzakelijke maatregelen te hebben getroffen.

De pensioenpremie van de gemeente in 2012

In tegenstelling tot de bijdragen

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl
<http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

AMSTELWIJCKWEG 44 3316 BB DORDRECHT TEL. 078-6 17 95 40

De kracht in vellen offset.

 Roto Smeets

Roto Smeets GrafiServices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten.

Of het nu gaat om vellen offset,

pre-media, nabewerking,

pre-distributie of distributie...

Superstrong, sharp, safe & fast.

T 030 - 282 28 22

T 040 - 250 50 00

www.rsgrafiservices.nl

GrafiServices

SLOOFF - ORGELBOUW

www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
Restauratie
Stemmen en
Onderhoud

	2008 realiteit	2009 realiteit	2010 realiteit	2011 verwacht	2012 verwacht
Basistraktement	32.718	33.372	33.537	34.299	34.642
Bezettingbijdrage	29.586	31.020	31.980	31.758	31.314
Pensioenpremie gemeente	8.380	9.159	9.847	10.332	10.882
Tegemoetkoming premie ziektekosten	1.580	1.538	1.630	1.380	1.394
Vergoeding gemis werkruimte	-	-	700	700	700
Vaste onkostenvergoeding, werktijdafhankelijk.	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300
Vaste onkostenvergoeding, werktijdonafhankelijk	1.200	1.200	1.200	1.250	1.250
Onkostenvergoeding vervoer (3.500 km)	980	980	980	980	980
Totaal	75.744	78.569	81.174	81.999	82.462
Stijging t.o.v. het voorafgaande jaar in %	3,26	3,73	3,32	1,02	0,56

voor de centrale kas predikantstraktementen is op dit moment de pensioenpremie voor het jaar 2012 nog niet vastgesteld. Daarvoor is nodig dat het bestuur van het Pensioenfonds Predikanten de hoogte van de premie vaststelt en het Georganiseerd Overleg Predikanten de verdeling van de premie over predikanten en gemeenten. Beide besluiten moeten nog genomen worden.

Preekbeurtvergoeding 2012

In de circulaire van 1 januari 2011 zijn colleges van kerkrentmeesters geïnformeerd over de geleidelijke verhoging van de vergoeding voor een preekbeurt. Die bedroeg in 2010 € 80 per dienst, dit jaar € 100 per dienst. In 2012 kunnen de colleges van kerkrentmeesters in de begroting rekening houden met een tarief van € 120 per dienst. De exacte hoogte van de preekbeurtvergoeding in 2012 wordt begin volgend jaar bekend gemaakt.

Ontwikkeling totale predikantslasten 2008 — 2012

De ontwikkeling van de bijdragen in de centrale kas en het pensioenfonds dienen beoordeeld te worden in het kader van de ontwikkeling van de totale predikantslasten. In het overzicht op de volgende

bladzijde wordt de ontwikkeling vanaf 2007 in beeld gebracht.

Waar het bruto traktement van de predikant naar verwachting van de Beleidscommissie Predikanten in 2012 met 1 pct. stijgt ten opzichte van 2011, stijgen de totale traktements- en pensioenlasten met 0,56 procent.

Met nadruk wordt er op gewezen dat de cijfers in de rechter kolom gebaseerd zijn op verwachtingen van de Beleidscommissie Predikanten. Met betrekking tot de bezettingbijdrage heeft de kleine synode nu een besluit genomen, maar voor wat de overige componenten betreft moet nog definitieve besluitvorming plaatsvinden door het bestuur van het Pensioenfonds Predikanten en het Georganiseerd Overleg Predikanten. De kerk volgt voor de predikanten de CAO van de rijksambtenaren. Voor 2011 en 2012 is deze CAO nog niet vastgesteld. In december a.s. hoopt de Beleidscommissie Predikanten met meer definitieve informatie over de arbeidsvoorwaarden van predikanten in 2012 te komen.

Voorlichtingsboekje "Ruimte"

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeenteveningen gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. "Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijzen zijn als volgt:

- tot 25 ex. €0,70 per ex;
- 26-50 ex. €0,65 per ex; en
- vanaf 51 ex. €0,60 per ex.

Deze prijzen zijn exclusief verzendkosten en BTW. Bestellingen kunnen gericht worden aan: Centraal Bureau van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, Postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 - 63 93 664 of per e-mail: j.zwep@kerkrentmeester.nl.

St. Maartenkerk Hallum weer in gebruik

In deze tijden van afstoting en herbestemming van kerkgebouwen, komt het niet zo vaak voor dat een dorpsgemeente met circa 400 pastorale eenheden (ca 1300 leden) in staat is er twee kerkgebouwen op na te houden.

De voormalige gereformeerde kerk "De Hoeksteen" te Hallum werd twee jaar geleden helemaal vernieuwd qua interieur en is multifunctioneel inzetbaar. Het werk werd grotendeels door eigen mensen verricht. Nu is de voormalige hervormde St Maartenkerk inwendig helemaal gerestaureerd en ook toekomstbestendig gemaakt.

Op vrijdag 21 oktober jl. werd de kerk weer in gebruik genomen. Het interieur is geheel gerestaureerd. Dat betreft de entree, vloer, banken, herenbanken, preekstoel en het doophek. Behalve voor gebruik voor de eredienst is de kerk geschikt gemaakt voor een optimaal gebruik als ontmoetingsruimte en zijn ook de geluidsinstallatie, de verwarming en toiletvoorzieningen aangepast aan de eisen van deze tijd.

De klokken kunnen weer luiden, het uurwerk is vervangen en de constructie van de klokkenstoel in de toren is aangepast. Rondom de kerk is de riolering verbeterd. Het monumentale Van Gruisenorgel zal nog wel een restauratie moeten ondergaan.

De totale kosten van deze restauratie bedragen ca. € 1.000.000, waarvan de overheid € 600.000 bijdraagt, terwijl uit fondsen en bijdragen van instellingen een bedrag van € 150.000 is ontvangen. Voor de protestantse gemeente resteert € 250.000.

In 2006 is bij de fusie van de plaatselijke gereformeerde kerk en hervormde gemeente besloten dat minimaal 10 jaar beide kerkgebouwen in gebruik blijven. Daarna wordt dit jaarlijks bekeken en voortgezet zolang de financiën het toelaten, aldus het college van kerkrentmeesters van de protestantse gemeente Mariëngaarde te Hallum.

Kalender voor de kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de navolgende zaken aandacht te besteden.

November:

- Betaling aandeel centrale kas.
- Betaling kwartaalnota pensioenfonds.
- Publicatie in het kerkblad over definitieve afwikkeling van de actie Kerkbalans 2011.
- Na voorlopige vaststelling van de begroting 2012 door de kerkenraad, publicatie hiervan in het kerkblad en deze ter inzage leggen voor gemeentelieden.
- De meerjarenbegroting bijstellen.
- Tweede bespreking in de kerkenraad inzake voorbereidingen van de actie Kerkbalans 2012.
- Bestellen van enveloppen voor de te houden Oudejaarscollecte bij de VKB, postbus 176, 3300 AD Dordrecht.

December:

- Publicatie in het kerkblad van een aankondiging van de actie Kerkbalans 2012.
- Betaling aandeel centrale kas.
- Er op toezien dat de kerkenraad vóór 15 december de begroting 2012, met ter informatie bijgevoegd het beleidsplan, toezendt aan het Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken.
- Activering van de gemeente voor de Oudejaarscollecte.

Voorbeeldteksten van brieven, folders en artikelen

Brieven schrijven aan verschillende groepen kerkleden, eigen folders samenstellen, artikelen voor de kerkbladen maken. Allemaal activiteiten waar veel kerkrentmeesters bij de jaarlijkse actie Kerkbalans voor komen te staan. Hoe pak je dat aan? Waar vinden we goede voorbeelden van hoe het zou kunnen?

Op de website van Kerkbalans (www.kerkbalans.nl) zijn voorbeelden te vinden van actiemateriaal voor Kerkbalans 2012. Onder het hoofdstuk "Campagne voeren" staan in de rubriek "Kerk-/parochieblad" voorbeeldteksten voor artikelen die in verschillende stadia van de actie Kerkbalans (tussen november en april) kunnen worden geplaatst in de eigen kerkbladen. Dit om de gemeenteleden op te roepen hun bijdrage te leveren en hen later in te lichten over de resultaten, tot en met een dankwoord aan het slot van de actie.

In het hoofdstuk "Materiaal 2012" op de website van Kerkbalans wordt

actiemateriaal voor de nieuwe campagne aangeboden. Daaronder in de rubriek "Voorbeeldbrieven/-folders": modelteksten voor uniforme brieven en folders en modelbrieven aan jongeren, over verdiepen en verbreden van de actie, brieven aan niet-gevers en de tekst voor een rappèl aan niet-toezeggers. In deze rubriek zijn ook goede voorbeelden van eerder geproduceerde folders te vinden, die kerkelijke gemeenten in de PKN voor dit doel beschikbaar hebben gesteld.

Al dit materiaal is te downloaden van de website van Kerkbalans.

Minder middelen, meer kerk?!

Dr. A.J. Plaisier

Onderstaande inleiding hield dr. A.J. Plaisier, scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, tijdens de jubileumviering op 24 september 2011 te Maarsse ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de afdeling Utrecht van de VKB.

Tot voor kort werd er bij Kerkbalans steeds gezegd "Minder mensen, geven méér", maar de actie Kerkbalans 2011 duidt er voor het eerst op dat minder mensen, macro gezien, ook minder geven. Dan moet er gesaneerd worden, hetgeen betekent afstoting van kerkgebouwen, reducering van pastorale verzorging. Maar juist nu zijn er mensen nodig die hun verantwoordelijkheid nemen. We zijn geroepen er met elkaar het beste van te maken door moedig te blijven en het geloof te behouden.

Het is belangrijk om tijdig in te zien dat er middelen worden vrijgemaakt om nieuw beleid te maken en met oude dingen te stoppen. Dan kunnen we die dingen blijven doen die in ieder geval gedaan moeten worden. Ds. Plaisier lichtte een tipje op van de sluier die nog hangt over de visienota die het komend najaar door de Protestantse Kerk in Nederland wordt gepresenteerd. Hij stond daarbij bij de volgende elementen stil.

De kerk van Christus

De kerk is niet allereerst een instituut in onze handen, maar de kerk is van Jezus Christus. De kerk is niet onze creatie, maar die van Christus. Wij leven van wat we ontvangen. Wij leven niet van wat wij produceren, maar van wat wij ontvangen. De kerk is ons niet aangedaan als een last op onze schouders, als een opdracht, als een werk van mensen, als een moeizaam gebeuren waarin het gaat om de begroting, de kerk is de gave van de Heer. Want het draait om Hem. We krijgen een naam, we worden meegenomen in de grote beweging van dood en opstanding. De kerk is geen werkinstituut, geen werkverband, maar de kerk is lichaam van Christus. Wij

leven van de vrijgevigheid van God. Wij leven van het geloof, dat maar één graankorreltje hoeft te zijn, maar het verbindt ons met de Heer, die van 5 broden en 2 vissen een menigte voedt. Wij leven van de wind, die aanrukt uit de hoge. Dat is de grote verrassing.

We beleggen kerkdiensten, om ons te laten dienen. Wij moeten oppassen dat we dat laatste niet kwijt raken. Dan verdwijnt de vreugde. Ik heb het idee dat dit vreet aan de wortel van ons bestaan. We fixeren ons op mensen en middelen en zijn de Heer uit het oog verloren. Hoeveel kost de opstanding uit de doden? Hoeveel kost de heilige Geest? Hoeveel kost de doop, het avondmaal? Daar is niet veel voor nodig. De kerk is een leegte, die door God zelf wordt gevuld. De kerk is een open hand, waarin de gaven van God gelegd worden. Wij weten allemaal dat tempeldienst zo gemakkelijk onze dienst kan worden, maar de Zoon des mensen is niet gekomen om zich te laten dienen, maar om ons te dienen. Dat is kerk. Geen middelen, geen verdienste, maar toch kerk. Toch evangelie. Toch de blijde boodschap, het goede nieuws. Wat is de kerk anders dan een dak boven het evangelie? Ik ga niet romantiseren, er is een drive van onze kant om God te dienen en om kerk te zijn. De kerk is ook onze opdracht, het is ook onze dienst, het is ook wat wij doen, maar daar begint het niet mee, en daar draait het uiteindelijk ook niet om. Zien we dat nog wel, of staan we er gewoon voor? Ik trek hier geen praktische lessen uit, ik breng het in herinnering. Misschien is dat wel de grootste opdracht: dat we het evangelie laten spreken, dat we het koesteren, dat we de schat niet

Dr. A.J. Plaisier.

verloren laten gaan. Een kerk in het licht, in het licht van de opstanding die wij elke zondag opnieuw gedenken. Dat is het geheim van de kerk, en zo'n kerk is meer kerk. Misschien dat we daarom veel kwijt moeten, niet als blinde beeldenstorm, maar om weer in de kring te zitten en gevoed te worden door de woorden van het evangelie en de levende woorden van de Schrift. Dat faciliteren we. Dat is onze menselijke dienst aan de dienst van God. Er is inslag van God in de tijd, er zijn apostelen en profeten en evangelisten, er zijn ambten, die zijn wezenlijk, maar ook die ademen in de ruimte van de Geest. Het is meewerken aan de vreugde, meewerken aan de genade, meewerken aan het rijk van God, aan het rijk van Christus, aan de doorwerking van wat God doet. Ook een kerkgebouw is daar dienstbaar aan. We vormen de holte, we bereiden de klankbodem.

Kerk is het samenkomen van de leerlingen.

Een kerk is vervolgens een gemeenschap van leerlingen. Rond de opgestane Heer vormt zich een geloofsgemeenschap. Het echte geheim van die geloofsgemeenschap is, dat de levende Heer in hun

midden is. Of het er nu twee of drie zijn, of 200 of 300 of meer, het gaat om deze gemeenschap. Wij faciliteren dit samenzijn. Het gebeurt op een concrete plaats en in concrete omstandigheden. Hoe die gemeenschap er uit ziet? Dat zal de tijd leren. Wij hebben daar onze vormen voor. Een kerkgebouw is daar een middel voor. Het is gestalte. Het gaat om deze gemeenschap. Het gaat om dit samenzijn. Wij zullen na moeten denken welke vormen het beste passen in onze tijd. Misschien zijn het wel huisgemeenten. Misschien wel lossere verbanden. Misschien moeten we ons wel instellen op minder muren. *Creativiteit en openheid* zijn misschien eigenschappen die niet zo dik gezaaid zijn onder ons slag mensen. Welke gemeenschap willen we zijn? Voor wie? Beginnen we met ons slag mensen, dan krijgen we ook alleen ons slag mensen.

We zijn overigens ook *erfgenamen*. We beginnen niet met een gemeenschap. We nemen iets over, en we moeten dat in dankbaarheid doen. De verworvenheden, de vormen, de stenen en het hout. We beheren. Kerkbeheer. We beheersen niet. We gooien niet weg wat ons is gegeven. Daarom zoeken naar nevenbestemming voor kerken. Daarom denken we ook na over herbesteding van kerken. De Heer tussen de leerlingen. De leerlingen met de Heer. Dat is een levende gemeenschap. Dat is dus ook een gemeenschap met levend geld. Dat vraagt om de bereidheid tot geven. De kerkrentmeester staat voor het appèl op levende mensen om levend geld te geven. De Heer tussen de leerlingen. Dat is een gemeenschap die leeft van de Heer, en die ook mag verwachten dat deze gemeenschap groeit. Ik weet dat dit in sommige kringen verdacht klinkt, maar dan zijn we zelf ook bevangen geraakt in het discours van de neerwaartse spiraal. De kerk als gemeenschap: de kerkrentmeester heeft hier een visie op en faciliteert dit.

De kerk is een gemeenschap in de tijd

De kerk is een zichtbaar lichaam. Het is ergens. Op een plaats. Een open kerk. We moeten er niet te gering

over denken. We kunnen te spiritualistisch worden. Er is een kerk, waarvan de deuren open staan, er zijn gemeenschapsvormen, ook door de week, die toegankelijk zijn. De kerkrentmeester is de figuur van de zichtbare kerk. Dat is belangrijk. We komen namelijk in de zichtbaarheid bij elkaar. We moeten de kerk niet relativieren, niet denken: nou ja, het gaat om de spiritualiteit. Nee, het gaat niet om de spiritualiteit, het gaat om het lichaam. En daarin vervult de kerk een unieke rol. Meer spiritualiteit? Nee, meer kerk. Ik weet dat het dwaas klinkt, maar ik zeg het toch. Niet dat zwakke praten van 'de kerk moet ophouden met de kerk, het gaat om de spiritualiteit', want we hebben behoefte aan een gemeenschap. Waarin we leren wat het is om samen te zijn en samen te komen. Dat mogen we faciliteren. Alleen, juist dan moeten we beseffen dat die gemeenschap de plek is om omgeturnd te worden. Tegen de afgoden van de tijd!

Die open staat. Maar ook een kerk die opengaat. Die een open hand is. Minder middelen? Ja, misschien wel, maar altijd nog meer dan anderen. Minder middelen, maar we redden het niet door ons eerst dan maar zelf te verrijken. We geven en alleen wie geeft zal ontvangen. Eerst collecteren voor de diaconie, dan pas voor de eigen kerkelijke gemeente.

De kerk is een oecumenisch lichaam

"Heer, open zijn ogen, en laat hem zien dat wie met ons zijn meer zijn dan wie met hen zijn". Dat was het gebed van Elisa, toen een legermacht uit Syrië naar Israël kwam en de leerling van Elisa dacht: nu is het over en uit. We leven in een wereld waarin weer meer kerk ontstaat. Wereldwijd. Maar ook onder ons. Ik zou wensen dat er ook meer samenwerking ontstaat. Samenwerking is daarom een must. Ik vind dat kerkrentmeesters hierin ook een belangrijke rol kunnen spelen. Niet de rol van op de rem staan, maar de rol van begunstigers, zo besloot ds. Plaisier zijn inleiding.

Nieuw in Kerkbalans: Inspiratiekrant

De Inspiratiekrant, die in augustus jl.

aan de gemeenten is verzonden, is een nieuw initiatief van de landelijke Kerkbalans organisatie ICG. De krant is vooral bedoeld voor mensen die als vrijwilliger of beroepshalve bij de actie Kerkbalans betrokken zijn.

In de Inspiratiekrant staan overwegingen over de kerk en Kerkbalans en inspirerende voorbeelden van de manier waarop in een aantal gemeenten de geldwerving wordt aangepakt, ook samen met de jeugd. Verder bevat de krant bijdragen over de bedoelingen en de achtergronden van Kerkbalans van de hand van leiders van de grootste drie deelnemende kerken.

De Inspiratiekrant wordt overal goed ontvangen. Er zijn gemeenten die al honderden exemplaren hebben besteld en die van plan zijn om de krant niet alleen uit te reiken aan de Kerkbalans vrijwilligers. Extra exemplaren zijn te bestellen bij het Centraal Bureau, tel. 078-6393666, e-mail: info@kerkrentmeester.nl. Bestellen kan door middel van het bestelformulier dat in augustus ook aan de gemeenten is gestuurd, of via de webwinkel van Kerkbalans, te bereiken via: www.kerkbalans.nl of www.kerkrentmeester.nl.

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

Momenteel zijn er 7 pijporgels in de orgelbank opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door Ernst Leeflang, S.F. Blank, Pels en Van Leeuwen, Van den Berg en Wendt, De Koff en D.A. Flentrop.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. 078-639 36 63, e-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl. Of raadpleeg het actuele aanbod op onze website: www.kerkrentmeester.nl.

75 jaar 'Dienstbaar aan de Kerk'

Mr. Peter A. de Lange

Tijdens de jubileumviering ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de afdeling Utrecht van de VKB, sprak de voorzitter van het hoofdbestuur van de VKB, de heer mr. Peter A. de Lange onderstaande feestrede uit.

Mr. Peter A. de Lange.

De heer De Lange: "U hebt er voor gekozen op deze prachtige dag op een voor kerkrentmeesters zo buitengewoon passende locatie in een schitterend kerkgebouw met elkaar samen te komen om te gedenken en te vieren. En het is verheugend te constateren dat u er ook nu weer in geslaagd bent dat samen, met elkaar en voor elkaar te brengen. U geeft daarmee een fantastisch visitekaartje af voor waar u als kerkrentmeester pal voor wilt staan en meer dan zeer op betrokken bent. Gelukkigwens ook daarmee.

Beheerder en hoeder

Als wij kort terugblikken dan heeft het optreden van de kerkrentmeester als beheerder en hoeder van alle materiële zaken van een gemeente van stoffelijke aard — behoudens die van diaconale aard — eerst en vooral te maken met het oprichten, in stand houden, onderhouden van een gemeente en kerkgebouw en alles wat daarbij in de ruimste zin komt kijken. Predikanten en som-

mige arbeidskrachten, zoals koster, beheerders, organisten en dergelijke moeten worden betaald, gelden moeten worden beheerd. Registers (doop- trouw- en rouw-) worden uiterst secuur bijgehouden, de klok moet geluid worden, het orgel moet er zijn en spelen en het gebouw moet verwarmd. U weet dat als geen ander. Vele gemeenten hebben een begraafplaats en soms ook nog vele gronden in pacht uitgegeven. Via onze leden en afdelingen is de VKB zodoende onder andere één van de grootste monumentenbeheerders van Nederland, de grootste begraafplaatsbeheerder van het land, één van de grootste vrijwilligersorganisaties van het land en — mede ondersteund met onze jaarlijkse actie Kerkbalans — één van de grootste geldwerfers van het land. Om die belangen goed te kunnen behartigen doen wij dat als kerkrentmeesters met elkaar, ook in de provincie en in het land.

Met al die activiteiten die aan u in de provincie en ter plaatse zijn toevertrouwd en onder uw hoede en beheer plaatsvinden houdt u als een goed en wijs huisvader al tientallen jaren daarover het rentmeesterschap. U dient daarmee uw eigen gemeente en kerk, maar ook uw plaatselijke burgerlijke gemeente, uw leefgemeenschap en in bredere zin de maatschappij. U houdt het erfgoed in stand en levert dag in dag uit, maand in maand uit, jaar in jaar uit, een aanzienlijke maatschappelijke bijdrage aan zowel het individu als aan de hele gemeenschap. De vruchten daarvan zijn niet of nauwelijks in geld uit te drukken en daarmee letterlijk en figuurlijk van onschatbare waarde. Dat ziet, hoort en weet bijna niemand, maar het is wel gewoon zo, ook hier in de

afdeling Utrecht. Ik zet er vandaag nog maar eens een dikke streep onder: uw belangeloos werk, vaak op de achtergrond en in diepe stilte verricht, maakt in essentie mede het verschil in onze economie en biedt naast geestelijke welvaart ook het welzijn en de oprechte gemeenschap waar zovelen door de Franse revolutie verlichte geest in ons tijdsgewricht naar hunkeren. Het is goed dat ons ook op een dag van vandaag nog eens te realiseren en te binnen te brengen.

Beeld aan erosie onderhevig

Dat beeld en functie van de kerk — en daarmee ook dat van haar dienaren en arbeiders — is de laatste jaren aan sterke erosie onderhevig. Ik zeg daarmee niets nieuws. Onze analoge en trage routekaarten en torens wijzen in afwijking van moderne systemen alleen maar naar omhoog, wij hebben meestal geen wifi en internet in het gebouw, zelfs het gebruik van een beamer is niet altijd onomstreden, er zitten alleen 'grijze duiven in de kerk', de moderne mens kan zijn eigen boontjes wel doppen, Bach is allang dood, maar wij gebruiken zijn instrument nog en — niet te vergeten — vaak zijn wij maar één à twee uurtjes per week geopend. Wij geloven in wonderen, toch?

Door die sterk tanende, teruglopende belangstelling blijkt de kerk allengs niet alleen maar meer van onschatbare waarde, maar ook meer en meer gewoon onbetaalbaar te worden. Ook het vaak verkeerd uitgelegde dogma van scheiding tussen kerk en staat, de kaalslag in subsidies en de afnemende draagkracht van de gemeentelieden, zijn met thema's als sluiting, afstoting en soms herbestemming van gebouwen de laatste jaren in ijlt tempo extra finale zetjes aan het geven in een richting die 30 jaar geleden volstrekt ondenkbaar leek. Voeg daaraan toe de actuele vragen zoals wat te doen ►

met dure organisten en overvloedige kosters en predikanten en het circus is maximaal compleet. Het leven van een kerkrentmeester in 2011 heeft iets van Job die successievelijk hoort dat zijn kinderen zijn omgekomen en dat al zijn have en vee aan hem is ontvallen... Er rust een klacht op onze lippen en onze ziel is op deze feestdag eigenlijk diep verontrust.

Wie zeg jij dat ik ben?

Staan de ontwikkelingen in de politiek ("Doe toch normaal man"), maatschappij (ieder voor zich en geen God voor allen) en met name onze economie (met crisis op crises, die inmiddels ook de reële economie lijken te raken), het lukt ons mensen nauwelijks meer die Europese en globale supersnelle ontwikkelingen tot ons te nemen, te overdenken en te duiden, laat staan daaraan enige betekenisvolle sturing te geven. In het landschap van onze tijd kennen, doorgronden en volgen wij zonder navigatiesysteem onze eigen wegen niet meer. De prijs van het geëmancipeerde en geliberaliseerde individu is intussen niet meer goed in Euro's uit te drukken. Je weet niet meer

wat je ziet. Je weet niet wat je meemaakt. Je leeft geen leven na dit leven, maar via social media een leven naast dit leven. Wie zeg jij dat ik ben? De kerk wordt meegezogen in dat type Westers, kwantitatief en marktgestuurd denken. De kerk dreigt onontkoombaar meegetrokken te worden in de gevolgen daarvan.

Binnen de Protestantse Kerk in Nederland is het rondom haar eenwording - wellicht ook wel naar de mens gesproken noodzakelijkerwijs - heel veel en heel lang gegaan over kerken en haar regels. Er wordt gewerkt aan een 'visienota'. De rol van "beheer" lijkt — voorzichtig uitgedrukt — daarbij van ondergeschikt belang. Intussen rijst de vraag welk beheermodel als effectief voor "de kerkrentmeester anno 2020" kan worden gebruikt, zulks mede ter afstemming en aanwending van de middelen voor meerjarenbeleid. Ik probeer u vanuit de boezem van kerkrentmeesterlijk Nederland een aantal beelden daarvoor mee te geven. Ons draaicirkeltje is dan daarmee compleet.

Instandhouding en verkondiging van het Evangelie

Voorop staat dat al het stoffelijk werk van ons kerkrentmeesters in de kern en in alle opzichten geen ander doel dient dan de instandhouding en verkondiging van het Evangelie. Er is dus net zo min als een waterscheiding tussen kerk en staat sprake van een scheiding tussen beheer en Evangelieverkondiging. Wij zijn eenvoudige huismeesters van God. Niet meer en niet minder. Geroepen om te dienen in Zijn tempel, in Zijn huis, in Zijn kerk. Opdat alles ook met orde geschiede. Leest u er eens in het Oude Testament op na hoe precies en exact God zijn bouwplannen heeft uitgemeten. Tot op de centimeter nauwkeurig! God houdt volgens mij niet van prutswerk, al vergeeft hij dat wel. Een hedendaagse geloofsvisie ontwikkelen zonder beheermodel is feitelijk vergeten op tijd een ark te timmeren als de watervloed komt. Wij kijken vaak met elkaar met een enige jaloerse blik naar het leven en werken van de eerste Christengemeenten. Zij hadden bijna niets en wat zij hadden, deelden zij gemeenschappelijk. Daar staat ook in de

Scipio Online

hét leden- en bijdrage-registratiesysteem voor de kerken.

HAGRU
Creativity by Design

Betrokkenheid
Samen werken aan de gemeente

Huiskringen
Omkijken naar elkaar

Uw instrument voor gemeente zijn, gemeentewerk en gemeenteopbouw.

www.scipio-online.nl

Hagru BV - Postbus 333 - 8600 AH - SNEEK -/- info@hagru.nl -/- 0515-431038

Bijbel zelf evenwel al veel meer over te lezen, ook wat minder aardige dingen. Het lijkt vooral nu de charme van de eenvoud om daar eens naar te kijken. Dat is één aspect daarvan. Een ander aspect is dat zij niets hadden en wij heel veel. Zij nauwelijks gebouwen en leden, wij duizenden gebouwen en miljoenen leden. Zij blij en wij terneergeslagen... Het lijkt een paradox. Misschien goed om u zelf eens die plaatjes scherp voor ogen te stellen. Een beweging en lijn trekken van veel naar weinig in plaats van weinig naar veel lijkt ons mensen niet of nauwelijks gegeven. Maar als wij lijnen weten te trekken van boven naar beneden en van beneden naar boven, dan ontstaat een hemels perspectief.

Kansen voor Kerken

Iets van zo'n hemels perspectief heeft de VKB trachten te organiseren met het breed gedragen thema en symposium "Kansen voor Kerken". Wij geloven niet in sluiting en afstoting, maar wel in openstelling en behoud. Niet van alles en overal, maar wel van veel en royaal. Vanuit de Evangelieboodschap die ons gegeven is met elkaar zoeken naar zingeving en het creëren van toegevoegde waarde en het terugbrengen van het innovatie "out of the box denken" waar de kerken voorheen altijd zo sterk in waren. Zo waren onze gebouwen kunstige toonbeelden van nieuwe en gedurfde architectuur van ongekende schoonheid, onze muziek klonk als die van engelen, de koffie was betrouwbaar en er werden eerlijke prijzen voor betaald, je kreeg er onderwijs, onderdak, een bed, een praatje, rust, recht, vrede en gerechtigheid, alles als een vooruitschaduw van die dingen die ons nog te wachten staan. Wat doen wij nog als kerk. Ik heb het dan uiteraard niet over de financiële martelingen die wij moeten doorstaan.

De voedselbanken, opvang van wees en weduwe, het laten klinken van muziek, het maken van theater, het reizen rond de wereld en het verkondigen van de Naam van onze Heere zijn geen zaken die wij aan overheid of maatschappelijke organisaties kunnen of moeten willen overlaten. Daar is echt iets

In memoriam mr. T.J. Kingma

Op 16 oktober 2011 overleed op de leeftijd van 90 jaar mr. Teade Johannes Kingma uit Burgum.

De heer Kingma, die van 1988 tot 1992 deel uitmaakte van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen, vertegenwoordigde de afdeling Friesland in het hoofdbestuur. Vanuit die betrokkenheid met de afdeling Friesland was hij van grote betekenis voor het werk van onze Vereniging.

Aan het begin van de jaren negentig toen de Nederlandse Hervormde Kerk besloot één vorm van bestuur en beheer in te voeren, heeft hij zich in de afdeling Friesland ingezet om de ruim 100 hervormde gemeenten, die onder oud toezicht of vrij beheer vielen, zonder procedures onder de werking van de nieuwe beheerregeling te brengen.

Ook was de heer Kingma er voorstander van om het beleid van de landelijke kerk te herzien, waardoor het quotum substantieel verlaagd kon worden. Tijdens de algemene vergadering van 25 april 1992, waarbij de toenmalige synodepreses dr. G.H. van de Graaf het woord tot de leden van de Vereniging richtte, was de reactie van de heer Kingma zeer kritisch. Mede dankzij gezamenlijke inspanningen van het afdelingsbestuur van Friesland en het hoofdbestuur werd daarna bereikt dat ingaande 1993 geleidelijk aan gewerkt werd aan een verlaging van het quotum.

De heer Kingma was verder lid van de Commissie beheer kerkelijke begraafplaatsen van onze Vereniging. Als gevolg van de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de lijkbezorging in 1991, was het noodzakelijk dat ons model beheersreglement aangepast werd. Aan de totstandkoming daarvan heeft de heer Kingma een grote bijdrage geleverd. Omdat de provincie Friesland de meeste protestantse begraafplaatsen heeft, werd in september 1994 in zijn woonplaats Burgum de eerste studiemiddag gehouden om de toenmalige kerkvoogden informatie en voorlichting te geven over de nieuwe wet- en regelgeving in het kader van de Wet op de lijkbezorging.

De heer Kingma, die griffier was van de Provinciale Staten van Friesland, was Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Als een zeer betrokken bestuurder, die zich inzette voor de leden van onze Vereniging en de Friese kerkvoogden in het bijzonder, zal de heer Kingma in onze gedachten blijven voortleven.

Namens het hoofdbestuur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer,

Mr. P.A. de Lange, voorzitter

helemaal misgegaan. Dat zijn immers onze kerntaken, onze kernopdrachten, daar liggen onze kerncompetenties, tot heil van volk en vaderland!

Core business van de kerk

Als wij onze core business weggeven

en verkwanselen, als wij elkaar niet meer van mens tot mens, van aangezicht tot aangezicht kennen, als wij als mensen die gewoon net als iedereen aan elkaar gegeven zijn met onze boodschap en onze werken het verschil niet meer weten te maken, dan komt er eenvoudig- ►

weg over 25 jaar hier geen feestje meer. Op hele korte termijn — eer de haan drie keer gekraaid zal hebben — dreigen wij de harp aan de wilgen te hangen.

Onze missie is helder, onze doelen zijn helder, onze boodschap is helder en er leiden vele wegen naar Rome. Onze visie is die van gastheerschap in het midden van uw gemeente en de plaats in de maatschappij waar u bent gesteld, onze visie is die van de muziek, de kunst, de kwaliteit en hoedanigheid, in plaats van de kwantiteit en de soort, het Woord, de ontmoeting, de rust en de vrede. Wij geheel anders. Kerkrentmeesters willen juist daar gaan waar anderen geen weg meer zien, de hoop zetten tegen de wanhoop, de orde tegen de wanorde, de winst van het verliezen, leren zien en aanvaarden tegen de winst van het verkrijgen. Je leven afleggen om het te behouden.

Het kerkenpad is het pad van onze vaders die ons zijn voorgedaan. Maar dan wel in het hier en nu. Het kruis wijst ons alle richtingen en alle kanten uit. Het kruisverband tussen God en mens garandeert ons dat wij geenszins vergeefs zaaien en ploegen. Ik bid u toe dat u in de zonneshijn van een rijke oogst die hertaling gestalte mag gaan geven. Om Jezus wil. Met de kerktorens als boodschappers omhoog, met een muziek die fantastisch is om te horen, met liederen die nog in koorzang worden gezonden, maar ook met gebouwen die baden in nieuw en zuinig led-licht, duurzaam worden gebouwd en verwarmd, die dag en nacht open zijn en waar het werkelijk fantastisch toeven is. Zoals vandaag hier in Maarssen. Afdeling, nogmaals gefeliciteerd. U geeft het goede voorbeeld”, aldus besloot de heer De Lange zijn feestrede.

Met Kerkbalans het jaar rond

November

Publiciteit

Naast de folder of brief, die gebruikt wordt om gemeenteleden te benaderen, is het ook gewenst om publicaties in het kerkblad te plaatsen om gemeenteleden over het financiële reilen en zeilen te informeren. Om het kerkenwerk onder een bredere groep van de plaatselijke bevolking te brengen, is het aan te bevelen om in december aan de redactie van een streekblad en/of een huis-aan-huiskrant een artikel aan te bieden waarin duidelijk wordt gemaakt wat de kerk voor de gemeenschap kan betekenen. Belangrijk is om dit zoveel mogelijk in samenwerking met andere plaatselijke kerken te doen of met kerkelijke gemeenten in omliggende gemeenten. Vooral wanneer er een samenwerkingsverband van plaatselijke kerkelijke gemeenschappen of van regionale kerkgemeenschappen is, zullen veel redacties bereid zijn vóór de actieperiode ruimte in hun krant ter beschikking te stellen. Dit krijgt nog meer effect wanneer een welwillende journalist bereid is een ander vakkundig te begeleiden.

Verder kan eraan gedacht worden om de editie van het plaatselijk kerkblad die net voor kerst verschijnt in het teken van de komende actie Kerkbalans te plaatsen, een z.g. Kerkbalans special. Niet met een overvloed aan cijfers, maar met feiten waaruit blijkt waarom het belangrijk is dat gemeenteleden aan Kerkbalans geven.

Media

Daarnaast kan in sommige delen van het land gebruik worden gemaakt van regionale omroepen en hun elektronische en digitale media (teletekst, websites) die veel regionaal nieuws brengen, waaronder ook een activiteit als de actie Kerkbalans gerekend mag worden. Vaak is men bij het maken van een uitzending geïnteresseerd in kerngetallen. Bij voorbeeld het aantal kerkleden in relatie tot het aantal inwoners, het aantal vrijwilligers dat in de gemeente werkzaam is, de werkzaamheden die zij

verrichten. Maak ook eens vergelijkingen van deze kerngetallen met de jaren daarvoor. Hoe is de ontwikkeling? Wat zijn de gemiddelde opbrengsten per bijdrager? Wat is de opbrengst aan levend geld en hoe verhoudt zich dat tot de totale inkomsten? Door dergelijk belangrijk cijfermateriaal over de kerkelijke betrokkenheid van de leden beschikbaar te stellen, worden programmamakers in de gelegenheid gesteld een goede uitzending te verzorgen.

Eigen website

Tenslotte beschikken steeds meer kerkelijke gemeenten over een eigen website. De praktijk wijst uit dat er altijd wel webmasters in de eigen gemeente bereid zijn om op zo professioneel mogelijke manier de kerkelijke website te verzorgen. Nog te weinig wordt gebruik gemaakt van de vele know how die in veel gemeenten aanwezig is. Hierbij wordt niet alleen gedacht aan journalisten, maar ook aan anderen die maatschappelijk op posities zitten die toegang geven tot de wereld van de publiciteit in de ruimste zin van het woord. De kerk heeft bij tal van mensen nog een grote goodwill. Ook bij diegenen die niet direct meelevend, maar toch welwillend en positief staan tegenover de kerk. Vaak zijn ze blij wanneer ze daadwerkelijk iets kunnen doen. Maak van deze kennis gebruik en benader deze mensen in elk geval tijdig.

Op zoek naar Kaarslampen?

Mat, Helder, Goud, Tipkaars

Bestel nu uw kaarslampen Online

www.gloeilampenonline.nl
tel. 0314-363856

Ledental Protestantse Kerk in Nederland liep in 2010 met 2,5 pct. terug

R.M. Belder

Dit voorjaar verstreekte het Protestants Landelijk Dienstencentrum de personenstatistiek van de leden die deel uitmaken van de Protestantse Kerk in Nederland. Het totale ledenbestand omvat volgens deze statistiek 2.044.531, waarvan de specificatie als volgt is:

- 838.751 belijdende leden (41,0 pct.)
- 912.073 doopleden (44,6 pct.)
- 293.707 overigen (14,4 pct.)

Ten opzichte van 2010 betekent dit een ledenverlies van 52.243 ofwel 2,5 pct. De kerkorde hanteert alleen de categorieën "belijdende en doopleden", hetgeen betekent dat de categorie "overigen" daarin niet voorkomt. Deze categorie bevat een groot deel van de vroegere hervormde geboortelieden. Overigens valt op dat ook de gereformeerde kerken een groeiend aantal 'Overigen' hebben.

Zou men de categorie 'Overigen' buiten beschouwing laten, dan bedraagt het ledental van onze Kerk 1.750.824 (per 1-1-2010 was dit 1.789.259). Het ledenverlies, berekend op basis van de uitgangspunten van de kerkorde, komt dan neer op 38.435, ofwel 2,1 pct.

Verder valt het op dat de ledenstatistiek ook nu weer de gemeenten rangschikt naar kerkprovincie, de provinciale indeling die in de Nederlandse Hervormde Kerk gold. Deze indeling is vrijwel gelijk aan de indeling van de Algemene Classicale Vergaderingen (ACV). De analyse hieronder is gebaseerd op de informatie uit het hiervoor genoemde statistiekenoverzicht.

Samenstelling

Een nadere analyse van deze ledenstatistiek levert ook nu weer belangrijke informatie op. Landelijk gezien behoort 41 pct. van de leden tot de categorie lidmaten. Per kerkprovincie zijn de verschillen soms erg groot. De meeste lidmaten bevinden zich in Overijssel-Flevoland (47,8 pct.), gevolgd door Friesland (43,5 pct.) en Gelderland (42,4 pct.). Procentueel het laagste aantal lidmaten bevindt zich in de kerkprovincies Zuid-Holland (36,9 pct.), gevolgd door Noord-Brabant en Limburg (37,4 pct.) en Utrecht (39,7 pct.).

Van het totale ledenbestand is 44,6 pct. dooplid. De meeste doopleden bevinden zich in Zeeland (48,2 pct.), Utrecht (48,0 pct.) en Noord-Brabant en Limburg (47,7). De minste doopleden bevinden zich in de kerkprovincies Groningen-Drenthe (38,3 pct.) en Friesland (40,0 pct.).

De overige leden maken 14,4 pct. van het totale ledenbestand uit, waarbij Groningen-Drenthe het hoogst scoort met 21,7 pct., gevolgd door Noord-Holland (16,7 pct.) en

Friesland (16,5 pct.). Zeeland eindigt met 9,7 pct. het laagst, gevolgd door Gelderland (10,6 pct.), Overijssel-Flevoland (10,7 pct.) en Utrecht (12,3 pct.).

Vergelijking met 2010

Een vergelijking met de situatie van begin 2010 geeft aan dat er, zoals hiervoor is vermeld, gedurende 2010 sprake was van een ledenverlies van 52.243 leden, ofwel, 2,5 pct. Per kerkprovincie verschilt het verlies vrij aanzienlijk. Het geringste verlies in procenten is waar te nemen in de provincie Zeeland (0,8 pct.)* gevolgd door Noord-Brabant en Limburg (1,9 pct.) en Overijssel-Flevoland (2,2 pct.) en Gelderland (2,3 pct.). Het grootste ledenverlies vond plaats in Groningen (3,1 pct.), gevolgd door Utrecht (2,9 pct.) en Zuid-Holland (2,8 pct.)

* Bij de ledenstatistiek per 1-1-2010 scoorde Zeeland t.o.v. 2009 een ledenverlies van 5,1 pct. dat erg hoog was. Misschien is de situatie van 1-1-2011 een correctie op het cijfer van 2010.

Kerkprovincie of ACV

Deze vergelijking per kerkprovincie of Algemene Classicale Vergadering (ACV) geeft ook een aardig beeld over het aantal kerkleden per ACV. Van het totaal aantal leden (2.044.531) behoren 533.631 (26,1 pct.) tot de kerkprovincie van Zuid-Holland, gevolgd door Gelderland met 370.614 (18,1 pct.) en Overijssel-Flevoland met 255.299 (12,5 pct.). De minste leden van de Protestantse Kerk in Nederland bevinden zich in de provincies Zeeland met 76.360 (3,7 pct.), Noord-Brabant en Limburg met 113.501 (5,6 pct.) en Noord-Holland met (7,5 pct.).

Leeftijdsofbouw

Van het totaal aantal leden van 2.044.531 behoren 320.337 leden tot de categorie t/m 19 jaar, ofwel 15,7 pct. Overijssel-Flevoland, Friesland en Gelderland liggen daarin het hoogst met resp. 19,2 pct., 19,0 pct. en 17,2 pct. Noord-Holland is het laagst met 10,6 pct.

De leeftijdscategorie 20-39 jaar omvat 403.640 leden, ofwel 19,8 pct. In de provincies Utrecht, Overijssel-Flevoland en Noord-Brabant en Limburg is dat resp. 22,4, 21,3 en 20,7 pct. Zeeland scoort het laagst met 16,2 pct. In de categorie 40-64 jaar behoren 761.163 leden tot de Protestantse Kerk in Nederland, ofwel 37,2 pct. Het hoogste aantal leden in deze leeftijdscategorie bevindt zich in Noord-Brabant en Limburg met 39,3 pct. en het laagste aantal in Utrecht (36,2 pct.) en Overijssel-Flevoland (36,3 pct.).

Tenslotte de categorie vanaf 65 jaar, die 559.391 leden omvat, ofwel 27,4 pct. Het hoogste is Noord-Holland met ►

33,2 pct. gevolgd door Zeeland met 32,3 pct. en Groningen-Drenthe met 31,5 pct. Het laagst is Overijssel-Flevoland met 23,2 pct., gevolgd door Friesland met 24,6 pct. en Utrecht met 25,3 pct.

Leeftijdsopbouw leden per categorie

Van het aantal **Belijdende leden** van 838.751 is de leeftijdsopbouw als volgt:

- tot 19 jaar: 607 personen (0,1 pct.); De provincies Gelderland, Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en Zeeland scoren ook 0,1 pct. De overige provincies niets.
- van 20-39 jaar: 82.636 (9,9 pct.). De provincies Overijssel-Flevoland, Utrecht en Friesland komen op resp. 12,5, 11,9 en 11,5 pct. Het laagst liggen Noord-Holland, Groningen-Drenthe en Zeeland met resp. 5,6, 6,6 en 7,3 pct.;
- van 40-64 jaar : 374.015 (44,6 pct.) Het hoogst liggen Friesland en Overijssel-Flevoland met resp. 49,2 en 48,1 pct. Het laagst liggen Noord-Holland (37,4 pct.), Zeeland (41,3 pct.) en Zuid-Holland (43,5 pct.);
- vanaf 65 jaar: 381.463 (45,4 pct.). Het hoogst liggen Noord-Holland (56,9 pct.), Zeeland (50,5 pct.) en Groningen-Drenthe (45,4 pct.). Het laagst zijn Overijssel-Flevoland (39,4 pct.), Friesland (43,5 pct.), Utrecht (43,9 pct.) en Gelderland (44,9 pct.).

Van het aantal **Doopleden** van 912.073 is de leeftijdsopbouw als volgt:

- tot 19 jaar: 279.225 (30,7 pct.). Overijssel-Flevoland, Friesland en Gelderland scoren het hoogst met resp. 41,6, 36,6 en 32,8 pct. Het laagst eindigen Noord-Holland (22,0 pct.) Noord-Brabant-Limburg (25,6 pct.) en Zeeland (26,1 pct.);
- van 20-39 jaar: 260.550 (28,6 pct.). Het hoogst eindigen Friesland (33,4 pct.), Noord-Holland (33,9 pct.) en Noord-Brabant en Limburg (30,6 pct.);
- van 40-64 jaar: 267.887 (29,3 pct.). Hier liggen Noord-Holland (33,9 pct.) en Zeeland (33,8 pct.) het hoogst, terwijl Overijssel-Flevoland en Friesland met resp. 22,6 en 24,4 pct. het laagst uitkomen;
- vanaf 65 jaar: 104.411 (11,4 pct.). Het hoogst liggen Zeeland (17,7 pct.), Zuid-Holland (15,2 pct.) en Groningen-Drenthe (13,9 pct.). Het laagst eindigen Overijssel-Flevoland (5,4 pct.) en Friesland (5,6 pct.).

Van het aantal **Overigen** is de leeftijdsopbouw als volgt:

- tot 19 jaar: 40.505 personen (13,8 pct.) Friesland scoort hier het hoogst met 26,7 pct. gevolgd door Overijssel-Flevoland met 17,7 pct. Het laagst eindigt Noord-Holland met 8,9 pct.;
- van 20 – 39 jaar: 60.454 personen (20,6 pct.) Overijssel-Flevoland (24,6 pct.), Utrecht (23,8 pct.) en Gelderland (23,9 pct.) zitten het hoogst. Groningen-Drenthe en Zuid-Holland met resp. 17,6 en 18,3 pct. zitten het laagst;
- van 40 – 64 jaar: 119.231 personen (40,6 pct.) waarbij Noord-Brabant en Limburg, Zuid-Holland en Noord-Holland het hoogste eindigen met resp. 43,9, 43,5 en 42,3 pct. en Friesland het laagste met 33,2 pct.;
- vanaf 65 jaar: 73.507 personen (25,0 pct.) Hier zitten Groningen-Drenthe, Zuid-Holland en Noord-Holland met resp. 30,9, 28,9 en 27,7 pct. het hoogst, terwijl

Overijssel-Flevoland en Gelderland het laagste eindigen met resp. 19,3 en 20,0 pct.

Beleid op plaatselijk vlak

Dankzij de medewerking van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland was er per 1 januari 2011 een overzicht beschikbaar van het ledenbestand van de Protestantse Kerk in Nederland. De cijfers geven, zoals al vele jaren het geval is, een substantieel ledenverlies te zien. Dat zijn geen moedgevende berichten waaruit blijkt dat een keerpunt is bereikt. Maar het is de harde werkelijkheid waarmee o.m. kerkrentmeesters te maken hebben wanneer zij, samen met de overige kerkenraadsleden, in hun gemeente beleid gaan maken voor de komende 5 jaar.

Van de afgelopen jaren is de ledenstatistiek van de landelijke kerk beschikbaar, want jaarlijks wordt een overzicht als dit in "Kerkbeheer" gepubliceerd. Wanneer die overzichten vergeleken worden, zijn daarin diverse trends te ontdekken, zowel van het totale ledenbestand als onderverdeeld per categorie leden. Om op een verantwoorde wijze in de eigen gemeente beleid te maken, is het belangrijk wanneer colleges van kerkrentmeesters een soortgelijk overzicht van het verloop van het zielental in de eigen gemeente op papier zetten en vervolgens de lijn doortrekken naar de komende 3 à 5 jaar.

Op basis van die uitkomsten zal er bij menig college van kerkrentmeesters en kerkenraad aanleiding zijn zich te bezinnen op de vraag hoe daarmee beleidsmatig moet worden omgegaan. Want ledenverlies betekent ook verlies van bijdragers, ofwel minder inkomsten.

Met elkaar zal men er de schouders onder moeten zetten om deze inkomsten op peil te houden en dat betekent: verhogen. Dat houdt in dat op de leden van onze gemeenten die, zoals uit bovenstaande cijfers blijkt, in aantal afnemen, een beroep wordt gedaan hun bijdragen voor de plaatselijke kerk structureel te verhogen, zodat het plaatselijk kerkenwerk, de Evangelieverkondiging, doorgang kan vinden.

FLENTROP ORGELBOUW B.V.

Westzijde 57, 1506 EC Zaandam, 075-6168651
info@flentrop.nl - www.flentrop.nl

Voor grote en kleine restauraties en nieuwbouwprojecten zijn wij u graag van dienst.

Wij maken ook huisorgels en kistorgels en zijn voorzien van een onderhoudsdienst die het gehele land bestrijkt.

Pijporgels met modern of klassiek ontwerp, qua vormgeving passend in de ruimte en met een uitgekende klankensamenstelling.

Twee recente voorbeelden: Sandar Kirke in Sandefjord, Noorwegen (boven) en het Spaarneziekenhuis te Hoofddorp (rechts).

Kerncijfers deelnemers Kerkbalans 2011

Bij de presentatie van de Actie Kerkbalans 2011 begin dit jaar werden kerncijfers gepubliceerd over de kerkgenootschappen die jaarlijks aan de actie Kerkbalans meedoen. Dit overzicht werd samengesteld door het KASKI.

Inleiding

De vijf in deze actie samenwerkende kerkgenootschappen zijn:

- het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap in Nederland;
- de Protestantse Kerk in Nederland;
- de Algemene Doopsgezinde Sociëteit;
- de Remonstrantse Broederschap;
- de Oud-Katholieke Kerk van Nederland.

De hier gepresenteerde cijfers geven op beknopte wijze weer hoe de kerken kwantitatief in de Nederlandse samenleving present zijn, met hun leden, bedienaren en gebouwen en organisaties. De gegevens laten voorts slechts dat deel van het kerkelijk-godsdiensmatig leven zien dat betrokken is op belangrijke momenten in de levenscyclus van de mensen. De dagelijkse kerkelijke praktijk van het kerkelijk vormingswerk in catechese, van de zorg voor elkaar in pastoraat, van de sociale zorg vanuit de kerken in diaconaat en van de grote variëteit in de liturgische beleving van het kerkelijk jaar komen in deze cijfers niet naar voren.

De gepresenteerde cijfers zijn opgegeven door de vijf kerkgenootschappen en geven de situatie weer voor het jaar 2009. Waar precieze cijfers ontbreken, is een schatting gemaakt op basis van cijfers uit het verleden.

Leden

De bovengenoemde vijf kerkgenootschappen tellen volgens de eigen registratie tezamen 6 miljoen leden.

Dit is 36 pct. van de totale Nederlandse bevolking.

Parochies, gemeenten en kerken

De kerkgenootschappen tellen tezamen circa 3.300 min of meer zelfstandige geloofsgemeenschappen, waarin de pastorale zorg vorm en inhoud krijgt. De 1.416 rooms-katholieke parochies (inclusief 34 allochtone gemeenschappen), de 1.716 protestantse gemeenten en de 186 geloofsgemeenschappen van de drie kleine kerkgenootschappen dragen de zorg voor het in stand houden van ongeveer 4.420 kerkgebouwen.

Priesters, predikanten en pastoraal werk(st)ers

In de kerkgenootschappen zijn circa 4.330 mannen en vrouwen betaald en professioneel werkzaam in het pastoraat of hebben zij ter ondersteuning hiervan een functie.

Vrijwilligers

Niet onvermeld mag hier blijven de enorme ondersteuning die het professionele pastoraat en het 'kerkelijk bedrijf' krijgen van de honderdduizenden vrouwen en mannen, die zich op basis van vrijwilligheid voor het kerkelijk werk in de brede zin van het woord inzetten. Op basis van onderzoek en schattingen (van de kerken zelf) is hun aantal te stellen op circa 445.000. Dit wil zeggen dat van de 6 miljoen als kerkelijk geregistreerde mensen 7 procent als vrijwilliger of vrijwilligster actief is in een parochie of gemeente.

Deelname aan het kerkelijk leven

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij enkele meer specifieke facetten van kerkelijke deelname.

Kerkgang

Ieder weekeinde c.q. iedere zondag verzamelen zich in de kerken van de vijf hier genoemde kerkgenoot-

schappen circa 690.000 mensen. Van alle kerkleden bezoekt 11 procent op zaterdag of zondag een kerkdienst. Het aantal regelmatige kerkbezoekers dat minimaal een maal per maand naar de kerk gaat, is te schatten op 905.000, dat is ongeveer 15 procent van alle kerkleden en 5 procent van de Nederlandse bevolking.

Doop(bediening)

Van bijna 185.000 kinderen die in 2009 in Nederland werden geboren, zijn er ruim 36.000 (20 procent) door de doop(bediening) lid geworden van één van de kerkgenootschappen.

Vormsel/belijdenis

In de Rooms-Katholieke Kerk hebben in 2009 bijna 24.000 jongens en meisjes in de leeftijd van 12 à 13 jaar het sacrament van het vormsel ontvangen. In de Protestantse Kerk in Nederland hebben naar schatting circa 5.300 mannen en vrouwen belijdenis des geloofs gedaan. In de overige drie kerkgenootschappen zijn circa 170 mensen volledig lidmaat geworden.

Huwelijk

Van de ruim 72.000 burgerlijk gesloten huwelijken tussen mannen en vrouwen in 2009 zijn er ruim 10.000 kerkelijk ingezegend in één van de vijf betrokken kerkgenootschappen, dit is 14 procent.

Uitvaart

Van de ruim 134.000 overledenen in Nederland in 2009 heeft naar schatting circa 38 procent een kerkelijke uitvaart gehad in één van de vijf betrokken kerkgenootschappen. Het betrof ongeveer 50.000 kerkleden, aldus het overzicht van KASKI.

Nieuw: VKB-draaginsigne in brons

In het systeem van oorkonden en insignes van de VKB zal een belangrijke wijziging worden doorgevoerd. De bronzen legplaquette, die wordt uitgereikt bij een ambtsjubileum van tenminste 15 jaar, gaat verdwijnen, en een draaginsigne in brons zal worden geïntroduceerd. Dit insigne is qua vormgeving identiek aan de zilveren en gouden insignes, dus uitgevoerd als VKB logo, als speld (heren) of broche (dames). Bij het insigne hoort een met de hand gekalligrafeerde oorkonde, evenals bij de legplaquette en de andere insignes het geval is.

Het insigne in brons kan worden uitgereikt bij iedere door het college van kerkrentmeesters te bepalen gebeurtenis, dat kan dus ook al bij bijvoorbeeld een 10-jarig jubileum of bij het afscheid na 8 jaar van een kerkrentmeester gebeuren. De insignes blijven voorbehouden aan mensen met een beheerfunctie, vallend onder de verantwoordelijkheid van het college van kerkrentmeesters, zoals koster, organisten en kerkrentmeesters.

Momenteel wordt overigens onderzocht of ook voor niet-beheerfuncties een insignesysteem kan worden opgezet (ter vervanging van de huidige vrijwilligersspeld); meer daarover in een volgend nummer van "Kerkbeheer". Dan kan ook de kostprijs van het insigne in brons worden vermeld.

De structuur van de VKB-insignes wordt dus, vanaf 1 januari 2012, als volgt:

- Gebeurtenissen/jubilea tot 25 jaar: insigne in brons
- Jubilea 25 tot 40 jaar: insigne in zilver
- Jubilea 40 tot 50 jaar: insigne in goud
- Jubilea 50 jaar of meer: insigne in goud met briljant.

Met deze aanpassing van het VKB insignesysteem denkt het hoofdbestuur tegemoet te komen aan een bij veel gemeenten gekoesterde wens.

Overigens zullen de legplaquettes die tot 1 januari besteld worden voor uitreiking in 2012 gewoon worden geleverd, tenzij gemeenten liever voor het insigne in brons kiezen.

Namens het hoofdbestuur van de VKB,

Mr. P.A. de Lange, voorzitter
Drs. C. de Raadt, secretaris

'Houd kerkdienst in dorp en sticht huiskerken'

Zolang het kan, moeten kerkdiensten in het eigen dorp worden gehouden. Regionalisering kan namelijk zorgen voor snelle verdamping van het kerkelijk leven. Dat is de opvatting van ds. W. Beekman, predikant in Molkwerum en Warns (Fr.) en oud-preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk.

Hij vindt dat kerken zo lang mogelijk in het dorp een plek moeten hebben. "Eventueel als huiskerk, zodat voor iedere dorpling God zichtbaar blijft in het eigen dorp. Zelfs de huidige kerk biedt al de mogelijkheid voor het stichten van huiskerken, maar velen weten dat niet". Ds. Beekman heeft zich intensief verdiept in de relatie kerk

en dorp. Hij is voor samenwerking op bepaalde terreinen, maar meent dat schaalvergroting niet goed is. "Samen leerhuizen houden, een dominee aanstellen, samen de goederen beheren, prima. Maar laten we in het eigen dorp ook een Gods lamp brandende houden. Bovenplaatselijke bondgenootschappen moeten worden gezien als een welkome aanvulling, maar niet andersom", aldus ds. Beekman in het Friesch Dagblad van 6 september 2011.

Webwinkel Kerkbalans open

Sinds half september bestaat voor de colleges van kerkrentmeesters weer de mogelijkheid om via de webwinkel van de VKB hun bestellingen van drukwerk en actiemateriaal voor

Kerkbalans te doen. Ze hebben daarvoor wel een inlogcode nodig, die toegang geeft tot de website van de VKB (www.kerkrentmeester.nl).

Veel kerkrentmeesters beschikken inmiddels al over zo'n inlogcode. De inlogcode kan worden aangevraagd bij het Centraal Bureau, tel. 078-6393666 of per e-mail: info@kerkrentmeester.nl.

De VKB heeft de kerkrentmeesters met klem geadviseerd om van de mogelijkheid voor online bestelling gebruik te maken, aangezien dit tot aanzienlijke kostenbesparingen leidt, zowel bij de drukkers als bij het bureau zelf. Die kostenbesparingen vertalen zich in lagere prijzen voor gemeenten van het Kerkbalans drukwerk. Met name het online opstellen van folderteksten bespaart aanzienlijk op de drukkosten. Vorig jaar heeft al één/derde van alle gemeenten die folders met eigen tekst laten maken, dat online gedaan.

Omdat niet iedereen even goed met internet overweg kan, heeft de VKB Academy (ook bereikbaar via www.kerkrentmeester.nl) een cursus ontwikkeld om te leren zelf online bestellingen te doen. Wie daar allemaal niet aan mee wil doen, kan het vertrouwde papieren bestelformulier blijven gebruiken.

Kerstexcursie in Groningen

Op 17 december a.s. gaat de traditionele Kerstexcursie, georganiseerd door de Stichting Oude Groninger Kerken, naar Sappemeer, Scheemda en Winschoten. De bus vertrekt om 10.30 uur bij het hoofdstation in Groningen en is daar rond 19.00 uur weer terug. De dag wordt met een concert afgesloten. Aanmeldingen aan: Stichting Oude Groninger Kerken, Coehoornsingel 14, 9711 BS Groningen. De kosten van de excursie bedragen € 20 voor donateurs en € 30 voor niet-donateurs.

Grafzerken: vloeren vol geschiedenis

Zoals in het septembernummer (zie pagina 285 e.v.) is beschreven, bieden middeleeuwse grafzerken en grafmonumenten een rijkdom aan historische, kunsthistorische, heraldische en genealogische informatie. Daarmee leren ze ons veel over het gebruik van de kerk, de grafcultuur en de dodengedachtenis in het verleden.

Momenteel wordt binnen het MeMO (Medieval Memoria Online)-project aan de Universiteit Utrecht dit belangrijke onderdeel van ons culturele erfgoed gecatalogiseerd en beschreven voor de periode tot aan de Reformatie (ca. 1580). De bedoeling is om deze en andere bronnen (niet alleen memorievoorstellungen maar ook teksten, zoals grafboeken en kronieken) via het internet voor iedereen toegankelijk te maken.

Voor de grafzerken is het MeMO-project sterk aangewezen op plaatselijke kennis, omdat niet bekend is hoeveel er nog zijn: de literatuur ontbreekt vaak of is verouderd. Dankzij de medewerking van geïnteresseerde vrijwilligers heeft MeMO al een nieuwe website gecreëerd over de middeleeuwse grafzerken in de Grote of Michaëlskerk in Oudewater: <http://memo.hum.uu.nl/oudewater/index-nl.html>. Hierop vindt men ook informatie over grafzerken in het algemeen, hun verscheidenheid aan stijlen en afmetingen, en de zorg voor het hier en het hiernamaals in de middeleeuwen. Ook in andere plaatsen is enthousiast gereageerd op dit initiatief, en door fotografen van de RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) zijn al schitterende foto's gemaakt van de zerken in 's-Hertogenbosch, Delft en Gouda. Verder wordt nauw samengewerkt met de Stichting voor het Kerkelijk Kunstbezit Nederland (SKKN) en met diverse streekarchieven.

Er is echter meer hulp nodig, want

Grafzerk van Johan Dirick Hoenz. van Suburich († 1568) en zijn vrouw Alyt Jansdochter van Hensbeeck († 1558), Sint Janskerk, Gouda. Foto: Chris Booms, RCE.

het zijn vaak de koster, gidsen, vrijwilligers en vrienden van de kerken zelf die de meeste kennis hebben van wat er zich ter plaatse bevindt. Sommige kerken zijn al uitgebreid beschreven via een website of in boekvorm, zoals de Stevenskerk in Nijmegen en de protestantse kerk te Limmen. Alleen met plaatselijke inzichten kan een goed beeld verkregen worden van de aanwezigheid van monumenten in Nederland. Ons cultureel en christelijk erfgoed is immers niet alleen interessant voor wetenschappers en toeristen, maar is ook van educatief en plaatselijk belang. Uiteraard zal iedereen die door middel van informatie, beschrijvingen, lijsten en/of foto's aan het MeMO-project bijdraagt met name genoemd worden en op de hoogte worden gehouden van de voortgang van het project.

Contactadres: dr. Sophie Oosterwijk, MeMO-project, Universiteit Utrecht,

Janskerkhof 13, 3512 BL Utrecht, tel. 030 – 2536164, mobiel 06- 42567011, e-mail: memo.gw@uu.nl, website [Medieval Memoria Online](http://medievalmemoriaonline.nl), <http://memo.hum.uu.nl/>. Website De grafzerken van Oudewater, <http://memo.hum.uu.nl/oudewater/index-nl.html>.

Wijziging arbeidsvoorwaarden kerkelijke medewerkers

In het "De Koster", het officiële orgaan van de CNV Kosterbond, van oktober 2011 is aandacht besteed aan enkele wijzigingen in de arbeidsvoorwaarden voor kerkelijke medewerkers.

Huurwaarde dienstwoning

Een medewerker die een dienstwoning bewoont, betaalt voor het gebruik daarvan 12 pct. van het salaris (incl. vakantietoeslag) als huur. Als aangetoond kan worden dat de huurwaarde van de woning voor de loonbelasting lager is, dan geldt dit lagere bedrag als huur. In verband met dit laatste en in verband met de bepaling van de hoogte van het loon in natura dienen de bedragen van de huurwaarde van dienstwoningen per 1 juli 2011 met 1,3 pct. te worden verhoogd. Woningen die op of na 1 juli 2010 gereed zijn gekomen, vallen buiten deze verhoging. In afwijking van het vorenstaande dient een extra huurverhoging in aanmerking te worden genomen in gevallen waarin de economische huurwaarde van een dienstwoning, behalve door de algemene verhoging van 1,3 pct., mede door andere factoren is beïnvloed, bijvoorbeeld als gevolg van een door of vanwege de inhoudingsplichtige aangebrachte verbetering aan de dienstwoning.

Wijzigingen in de regeling voeding, inwoning en dienstwoning

De maxima van de inhoudingsbedra-▶

gen voor verwarming, energie en water als bedoeld in de vergoeding- en toeslagenregeling zijn per 1 juli 2011 als volgt gewijzigd:

- verwarming van de woning € 104,74 (was € 99,76);
- energie voor kookdoeleinden € 33,85 (was € 34,86);
- elektrische energie voor overige doeleinden € 25,14 (was € 24,89); en
- leidingwater € 15,89 (was € 15,74).

Arbeidsvoorwaardenregeling

Bovenstaande wijzigingen zijn verwerkt in de Arbeidsvoorwaardenregeling per 1 juli 2011. De volledige arbeidsvoorwaardenregeling per 1 juli 2011 is te raadplegen en/of downloaden van de website www.pkn.nl/bestuur en organisatie/ plaatselijke gemeente/arbeidsvoorwaarden, aldus het bericht in het blad "De Koster".

R.-K. Kerk Tsjechië krijgt verloren goederen terug

Het Reformatorisch Dagblad van 13 augustus jl. meldt dat de Tsjechische staat en de Rooms-Katholieke Kerk onlangs een overeenkomst hebben gesloten over kerkelijke goederen die ten tijde van het communisme in beslag waren genomen. De kerk krijgt ongeveer 65 procent van haar goederen terug, wat goed is voor een bedrag van € 3 miljard. De Tsjechische overheid geeft de Rooms-Katholieke Kerk de komende dertig jaar ook een financiële compensatie van in totaal € 2,4 miljard. Het parlement en de Senaat moeten de overeenkomst nog goedkeuren. Twee van de drie regeringspartijen zegden hun steun al officieel toe. De sociaaldemocraten en de communisten verzetten zich tegen het akkoord.

Publicaties in kerkbladen over actie Kerkbalans 2012

De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving heeft onderstaande publicaties vastgesteld die colleges van kerkrentmeesters kunnen gebruiken voor de aankondiging van de actie Kerkbalans 2012 in de kerkbladen van november en december 2011 en januari 2012.

Publicatie kerkblad november 2011

Kerkbalans 2012

We schrijven november en uw kerkenraad is alweer hard bezig met de voorbereidingen van de actie Kerkbalans 2012. Deze maand wordt de begroting vastgesteld en ons doel is weer om de activiteiten van de gemeente met een sluitende begroting te financieren.

Bij het opstellen van de begroting 2012 gaan we uit van de inschatting van de resultaten van 2011. De inkomsten van Kerkbalans spelen daar zoals altijd een belangrijke rol in. Het afgelopen jaar hebben we ons mogen verheugen in vele toezeggingen in het kader van Kerkbalans 2011.

Maar.... nog niet alle toezeggingen zijn binnen, soms ook van mensen die hebben toegezegd vóór november hun betaling te verrichten. Mocht u vergeten zijn uw toezegging gestand te doen, wilt u dat dan alstublieft alsnog doen?

Bij voorbaat hartelijk dank hiervoor.

Namens het college van kerkrentmeesters, enz.

Publicatie kerkblad december 2011

Kerkbalans 2012

Deze maand vieren we weer de geboorte van Jezus Christus. En, hoewel de kerk het hele jaar door een baken en een lichtpunt in ons bestaan vormt, lijkt dat nu nog meer dan anders het geval. Juist in dit donkere seizoen ontmoeten we elkaar in de vieringen rondom kerstmis, in ons (onze) helder verlichte en sfeervol gedecoreerde

kerkgebouw(en), vaak nog met veel meer familie, vrienden en bekenden dan in de reguliere eredienst.

De volgende maand gaat de actie Kerkbalans weer van start. We vragen u dan om een toezegging als bijdrage voor het plaatselijke kerkenwerk voor het jaar 2012. De actie heeft als thema "Wat is de Kerk u (/jou/mij) waard?" We vragen u op de man/vrouw/meisje/jongen af om over die vraag na te willen denken. Want de kerk is het waard om je voor in te zetten. Voor iedereen om zijn eigen redenen.

De vraag "Wat is de kerk mij waard" kan ook worden omgekeerd, en luidt dan: "Wat kan ik voor de kerk betekenen?" Misschien een brutale vraag maar we durven hem tóch te stellen. Want u kunt veel voor onze kerk doen. Door aanwezig te zijn in de eredienst. Door u in te zetten als vrijwilliger in het plaatselijk kerkenwerk, waarin iedereen naar beste kunnen welkom is, met handen en hoofd. En natuurlijk door uw geldelijke bijdrage aan de plaatselijke kerk! Zodat onze kerk van waarde kan blijven, voor ons allemaal, voor onze omgeving, nu en in de toekomst.

Namens het college van kerkrentmeesters, enz.

Hervormd Een (Dr.) na 99 jaar zelfstandig

Het was op 3 oktober 2011 een gedenkwaardige dag voor de hervormde gemeente van Een in Drenthe, want in de Margarethakerk van Norg werd de akte gepasseerd waardoor in Een, een buurtschap bij Norg, een hervormde gemeente van bijzondere aard werd gevestigd. Met het passeren van deze akte is de kerkenraadscommissie tot een kerkenraad omgevormd. De gemeente wil nu een combinatie aangaan met hervormd Sebaldeburen, alsmede met de kerkenraadscommissie van Leek. De hervormde gemeente van Een telt ongeveer 125 gemeenteleden, aldus een bericht in "De Waarheidsvriend" van 13 oktober 2011.

Grootscheepse aanpak Grote of Sint Maartenskerk te Epe

R.M. Belder

In het centrum van Epe staat het grootste rijksmonument van het dorp, namelijk de Grote kerk ook wel de Sint Maartenskerk genoemd. Zeer waarschijnlijk heeft op deze plaats eerst een houten kerkje gestaan. Tijdens een restauratie van 1962 zijn sporen gevonden van een eerste stenen kerk. De stenen zijn van het begin van de twaalfde eeuw. Een tweede kerk werd gebouwd tussen 1225 en 1250. De huidige driebeukige gotische kerk werd rond 1400 gebouwd.

Niet alleen van buiten is de kerk een monument, maar ook in het interieur zijn waardevolle historische werken aanwezig. Zo is de kerk voorzien van verschillende gebrandschilderde ramen die de kerkgeschiedenis van Epe uitbeelden.

In de toren hangen vier klokken waaronder de 'Theodoricus' uit 1501. Er hangen vijf prachtige koperen kroonluchters uit de zestiende eeuw, uit 1772 en 1901. Sinds 1997 is er ook een carillon in de toren.

Een ander pronkstuk is het Abraham Meere orgel uit 1809. Er zijn diverse bijzondere wandschilderingen waaronder 'De Groene Man'. De koorhekken dateren uit de zestiende eeuw, de preekstoel uit 1805 en het hardstenen doopvont uit de tweede helft van de vijftiende eeuw. Kortom historie in al zijn pracht en praal.

Open gemeenschap

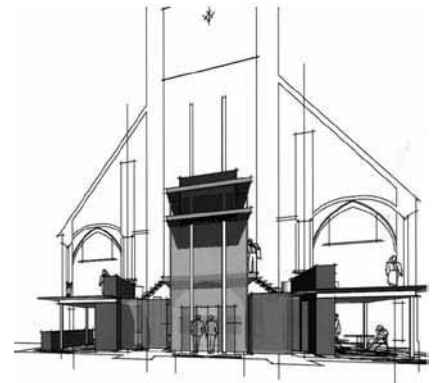
In Epe zijn er drie hervormde gemeenten, namelijk de Grote kerk waaraan ds. S. Zitman verbonden is en twee hervormde wijkgemeenten van bijzondere aard, de Sionkerk en de Goede Herderkerk. Ds. Zitman schreef onlangs dat eeuwenlang de Eper gemeenschap samen viel met de kerkelijke gemeenschap, maar nu is dat niet meer zo. "De kerkelijke gemeenschap viel uiteen in verschillende kerkgenootschappen en nu leven we in een pluriforme samenleving waarin velen zich niet langer gebonden achten aan een kerkgenootschap. Zou het geen verschralling zijn als de Grote kerk alleen nog

maar gebruikt wordt voor de kerkelijke vieringen van de geloofsgemeenschap van de Grote kerk? Voor de gemeenteleden van de Grote kerk zou dat inderdaad een verschralling zijn. We willen juist een open gemeenschap zijn waar mensen, ongeacht wie ze zijn en wat ze denken, zich thuis kunnen voelen. Dat is onze droom: de Grote kerk als een vrijplaats waar mensen tot zichzelf kunnen komen, waar gelachen en gehuild mag worden, waar rust en stilte ervaren kan worden, waar de uitbundigheid van het leven gehoord mag worden", aldus ds. Zitman. Kortom de kerk als podium voor kunst (tentoonstellingsruimte) en cultuur (muziek, literatuur en theater) voor de gehele gemeenschap.

Restauratie

In 2010 is de Grote kerk van een geheel nieuw dak voorzien. Het houtwerk is, voor zover dat nodig was, vervangen en het dak werd van nieuwe leien voorzien. De kosten hiervan bedroegen € 522.000. Het college van kerkrentmeesters wist de financiering hiervan rond te krijgen dankzij een subsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (€ 364.300), de gemeente Epe (€ 50.000), de Maatschappij van Welstand (€ 20.000) en inkomsten van diverse acties (€ 87.700).

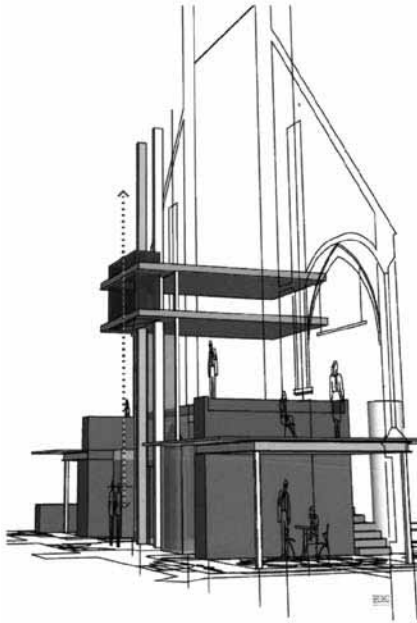
Nu gaat er in de kerk een grote noodzakelijke restauratie plaatsvinden. De wanden worden voor een deel afgebikt, de gewelven met de schilderingen worden schoongemaakt en de schilderingen geconserveerd. De kosten hiervoor bedragen € 357.000. Maar om klaar te zijn voor de toekomst en om de toekomst van de Grote kerk zeker te stellen, zal het interieur aangepast moeten worden. De kerkenraad staat volledig achter een multifunctioneel gebruik van de kerk, zodat de kerk voor vele doelen en doelgroepen geschikt is. Daarvoor moeten noodzakelijke aanpassingen worden gedaan, zoals bijvoorbeeld toiletvoorzieningen aanbrengen, geschikt

maken voor vergaderingen betreffende tochtwering en akoestiek, verlichting, verwarming, meubilair en zo verder. Een lift en bergruimte zijn nodig om flexibel in te spelen op de diverse verlangens qua inrichting voor de diverse gebruikers. De kosten van de verbouwing, noodzakelijk voor het multifunctioneel gebruik, komen op € 865.000. Om de restauratie te kunnen uitvoeren, moet het kostbare Meere-orgel volledig luchtdicht worden ingepakt om schade door bouwstof te voorkomen. Omdat bij de verbouwing veel stof zal ontstaan, is dit het moment om de verbouwing in zijn geheel tegelijk met de restauratie uit te voeren. Het later weer inpakken van het orgel zal veel duurder uitkomen. Daarom is besloten dit gelijktijdig aan te pakken.

Multifunctioneel Juweel

Indien alle plan rondom de Grote kerk worden gerealiseerd, krijgt Epe er veel accommodatie bij. Dat betreft in de eerste plaats een aan de huidige eisen aangepaste kerkruijme voor erediensten, kerkelijke en niet kerkelijke huwelijken en uitvaarten. Daarnaast een prachtige concertzaal waar diverse culturele uitingen, bedrijfspresentaties, beurzen, recepties en nog veel meer activiteiten kunnen plaatsvinden. Een unieke locatie die van nature sfeer uitstraalt en die elk evenement — hoe groot of hoe intiem ook — een onvergetelijke dimensie meegeeft. Met de Grote kerk heeft de hervormde gemeente ►

Epe een juweeltje in handen waaraan men samen moet werken om het de verdiende glans te geven. Ook hier gaan de kosten voor de baat uit.

De totale investering, exclusief het in 2010 aangebrachte nieuwe kerkdak waarvan de kosten € 522.000 beliepen, bedraagt € 1.222.000. De bijdragen van rijk, provincie en gemeente worden gesteld op € 580.000, uit eigen middelen kan de hervormde gemeente € 100.000 inzetten, terwijl er een bedrag van € 136.000 door plaatselijke stichtingen e.a. is toegezegd. Er resteert nog een financieringstekort van € 406.000. Om dit bedrag bijeen te krijgen is een commissie gevormd uit kerkelijke en niet-kerkelijke personen: Multifunctioneel Juweel. Er zullen nog diverse activiteiten worden gehouden, terwijl er voorts verschillende fondsen worden aangeschreven om de benodigde middelen bijeen te krijgen.

Drentse kerken al vroeg multifunctioneel

In het Friesch Dagblad van 23 augustus 2011 is een publicatie opgenomen over de kerkgebouwen in Drenthe. Deze kerken zijn eenvoudig en degelijk, hetgeen past bij de Drentse volksaard. Toch imponeren veel van de kerkgebouwen, zeker als de bezoeker zich realiseert dat generaties lang mensen er hun godsdienst hebben beleden.

Die conclusie trekt Ebelina Bruins in haar boek "Drentse kerken". Het rijk geïllustreerde boek bevat maar een deel van de vele informatie die de schrijfster in de afgelopen jaren verzamelde. De auteur heeft nauw samengewerkt met de plaatselijke kerkrentmeesters en andere deskundigen. Het viel haar daarbij op hoe trots de mensen zijn op 'hun' kerk, want er wordt met veel liefde over de gebouwen gesproken.

De Drentse kerken verdienen het om er zuinig op te zijn. Mensen vinden het soms zo gewoon dat die eeuwenoude gebouwen er staan, zegt de auteur, die de kerk van Diever één van de mooiste noemt. Ook Drentse kerken zijn steeds vaker multifunctionele gebouwen. Ze worden gebruikt voor exposities en concerten. Maar eigenlijk is dat niets nieuws. "Naast godshuis was de kerk vroeger ook een ontmoetingsplaats voor inwoners en handelaren. De mensen kwamen van heinde en ver naar de kerk om na de dienst hun dagelijkse boodschappen te kopen en mee te nemen. Handelaren

hadden hun waren rondom de kerk uitgesteld. Na de dienst werden er vanaf de prekensteen, die naast de kerk lag, allerlei afkondigingen gedaan en de laatste nieuwtjes uitgewisseld. Een echt multifunctioneel centrum dus. Al hadden ze vroeger nog nooit van dat woord gehoord", aldus mevr. Bruins.

De Drentse kerken hebben roerige tijden meegemaakt. Ook de Afscheiding in 1834 liet haar sporen na. Door ruzie en scheuringen in die tijd ontstond in Drenthe een grote godsdienstige verscheidenheid. De vele kerken in de heideprovincie zijn daar het toonbeeld van. Het boek van Ebelina Bruins bevat naast de beschrijving van de kerken ook themahoofdstukken over onderwerpen als Drentse avondmaalsbekers, christelijke gebruiken, armenhuizen en luidklokken. De kerkbeschrijvingen — Bruins laat de geschiedenis van de kerkelijke gemeenten rusten — worden onderbroken door anekdotes, zoals die van predikant Hendrik Mantingh (1782-1819 in Zuidwolde), die het niet breed had en tijdens de kerkdienst zag dat zijn varken zijn groentetuin leeg at. Mantingh vroeg daarop de gemeente Psalm 119 te zingen. Toen hij klaar was met het vangen van het varken keerde hij terug naar de kerk — de gemeente was bij vers 55 — en vervolgde zijn preek alsof er niets gebeurd was, aldus de anekdote in het Friesch Dagblad van 23 augustus 2011.

De kerk van Wanneperveen met klokkenstoel.

Voorlopige resultaten Kerkbalans 2011

Deze zomer bracht de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) het verslag uit van de actie Kerkbalans 2011 die onder het motto "Een kerk is van blijvende waarde" van 16 tot 30 januari 2011 gehouden werd. In deze editie van "Kerkbeheer" is het tweede deel van dit verslag opgenomen.

Methodiek, steekproef en respons

De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) schrijft ieder jaar alle colleges van kerkrentmeesters (bijna 1700) aan met het verzoek een inlichtingenstaat inzake hun inkomsten van en activiteiten rond Kerkbalans in te vullen. Ook dit jaar was er de mogelijkheid om dit digitaal (online) te doen.

Door 502 colleges werd het formulier ingevuld. Dat is flink minder dan vorig jaar (bijna 10 pct. minder), daarentegen waren verhoudingsgewijs meer formulieren compleet ingevuld. Uiteindelijk konden 462 formulieren worden gebruikt voor de totaalstellingen; per onderdeel (bijvoorbeeld als één-op-één vergelijkingen met vorige jaren worden gemaakt) kan de steekproef nog wat lager zijn.

In een aantal gevallen worden resultaten geëxtrapoleerd naar landelijke cijfers. De Protestantse Kerk in Nederland beschikt namelijk over betrouwbare, zij het minder recente, gegevens over onder meer de inkomsten van de plaatselijke gemeenten. Deze cijfers zijn overigens, vanwege een correctie voor inkomsten van hersteld hervormde gemeenten, vorig jaar éénmalig naar beneden bijgesteld, hetgeen invloed heeft op de totaalinkomsten en de gerapporteerde toezeggingen/bijdragen per gemeentelid (deze zijn dus wat lager dan in het verslag over 2010 is weergegeven).

Alleen de belangrijkste resultaten van de enquête worden in dit verslag vermeld; meer informatie is te downloaden op de website van de VKB www.kerkrentmeester.nl. Waar nodig zal daarnaar verwezen

Samenstelling inkomsten gemeenten

Absoluut, in miljoenen €	2007	2008	2009	2010	2011
Kerkbalans	190,2	192,0	193,7	194,5	192,9
Collecten en giften	45,4	45,0	44,0	n.n.b.	n.n.b.
Levend geld	235,6	237,0	237,7	n.n.b.	n.n.b.
Overig	41,0	45,0	46,3	n.n.b.	n.n.b.
Totaal	276,6	282,0	283,9	n.n.b.	n.n.b.

Als % van totaal	2007	2008	2009	2010	2011
Kerkbalans	68,8%	68,1%	68,2%		
Collecten en giften	16,4%	16,0%	15,5%		
Levend geld	85,2%	84,0%	83,7%		
Overig	14,8%	16,0%	16,3%		
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%		

Als % van levend geld	2007	2008	2009	2010	2011
Kerkbalans	80,7%	81,0%	81,5%		
Collecten en giften	19,3%	19,0%	18,5%		
Levend geld	100,0%	100,0%	100,0%		
Overig	17,4%	19,0%	19,5%		
Totaal	117,4%	119,0%	119,5%		

Ontwikkeling t.o.v. vorig jaar	2007	2008	2009	2010	2011
Kerkbalans		0,9%	0,9%	0,4%	-0,8%
Collecten en giften		-0,8%	-2,2%	n.n.b.	n.n.b.
Levend geld		0,6%	0,3%	n.n.b.	n.n.b.
Overig		10,0%	2,7%	n.n.b.	n.n.b.
Totaal		2,0%	0,7%	n.n.b.	n.n.b.

Bron: *Levend geld en totale inkomsten 2007 t/m 2009 uit basisgegevens quotumheffing Protestantse Kerk in Nederland. De overige gegevens zijn geëxtrapoleerd op basis van de uitkomsten van de inlichtingenstaten.*

worden in de tekst.

Resultaten algemeen

De belangrijkste resultaten van de inlichtingenstaten van Kerkbalans 2011 zijn samengevat in de tabel

Samenstelling inkomsten gemeenten (zie hierboven). Ervan uitgaande dat de ingezonden staten een representatief beeld geven van de landelijke cijfers kan het volgende worden gesteld: ►

ACV Daling/stijging	Gem.bijdrage per bijdrager 2010 in €	Gem.toezegging per toezegger 2011 in €	Gem.bijdrage per lid 2010 in €	Gem. toezegging per lid 2011 in €	toezeg. in % 2010-2011
Friesland	242	236	110	112	- 1,2
Gelderland	185	190	83	85	- 1,2
Groningen-Drenthe	204	210	104	108	- 1,1
Noord-Brabant- Limburg	210	220	82	82	- 1,3
Noord-Holland	237	248	107	106	- 3,5
Overijssel-Flevoland	186	191	89	93	+1,1
Utrecht	267	275	112	115	- 0,8
Zeeland	197	207	91	91	- 0,2
Zuid-Holland	222	221	92	91	- 0,3
Gemiddeld	207	211	93	94	- 0,8

De totale opbrengst van Kerkbalans 2011 van de gemeenten aangesloten bij de Protestantse Kerk in Nederland bedraagt bijna € 193 mln., ca. 0,8 pct. lager dan in 2010. In dit cijfer is al rekening gehouden met het fenomeen dat de uiteindelijke bijdragen meestal hoger zijn dan de toezeggingen (het verschil daartussen over 2010 bedroeg ook weer 1,7 pct.). We moeten er dus vanuit gaan dat er daadwerkelijk een einde is gekomen aan de stijgende trend van de Kerkbalans inkomsten. In 2010 was er vermoedelijk nog een stijging van 0,4 pct. (de definitieve cijfers daarover van de Protestantse Kerk in Nederland komen in december beschikbaar).

Achtergronden

Zoals ieder jaar weer, blijkt ook nu dat minder mensen méér geven. Volgens de SMRA daalde het ledental van de Protestantse Kerk van 1 januari 2010 tot 1 januari 2011 met 2,5 pct. De gemiddelde toezegging per lid bedraagt in 2011 ruim € 94, terwijl per lid in 2010 een kleine € 93 werd bijgedragen. Dit jaar is het aantal gemeenten dat een daling in inkomsten constateert (51 pct.) wat groter dan de gemeenten met een inkomstenstijging (46 pct.).

Aan de gemeenten is gevraagd om de redenen van de stijging of daling aan te geven. Van de gemeenten met een inkomstenstijging met meer dan 5 pct. (53 gemeenten in de steekproef) is een nadere analyse van de opgegeven redenen gemaakt (details zijn terug te vinden op de website). Ruim de helft van deze gemeenten geeft geen reden of er is

sprake van een incidentele groei, maar zo'n 40 procent verklaart de stijging uit een andere aanpak van de actie Kerkbalans.

Van deze gemeenten heeft 20 pct. een concreet doel van de actie gecommuniceerd; zo'n 80 procent heeft intensiever gecommuniceerd c.q. meer/andere media ingeschakeld, en nog eens 15 procent heeft gesegmenteerd c.q. een specifieke doelgroep benaderd (de totalen tellen op tot meer dan 100 procent omdat door gemeenten meer dan één methode kan zijn toegepast).

Vergeleken met vorig jaar blijkt dat aanmerkelijk minder gemeenten een concreet doel hebben geformuleerd, terwijl dit toch een sterke stimulans voor de inkomsten kan betekenen. De RPG wil gemeenten gaan ondersteunen in het benoemen van aansprekende, concrete doelen. Eén gemeente (met een groei van 13 pct.) gaf als reden op: "Meer gebed voor de plaatselijke gemeente". Ook daar mogen we wel eens aan denken....

Gegevens per regio

De gegevens per regio indeling volgens de Algemene Classicale Vergaderingen (ACV) zijn in onderstaande tabel opgenomen. Zij kunnen door kerkrentmeesters worden gebruikt om hun eigen gegevens te vergelijken met de cijfers uit hun eigen regio (noot: vanwege de soms beperkte steekproef betreft het hier indicatieve getallen, met name inzake de ontwikkelingen ten opzichte van vorig jaar). Het overzicht is als volgt:

Enkele opvallende zaken:

- Evenals vorig jaar scoren de regio's Friesland, Noord-Holland en Utrecht bovengemiddeld qua bijdrage per lid en per bijdrager/toezegger. E.e.a. duidt op de mate van betrokkenheid op de kerkelijke gemeente per regio.
- In Noord-Holland daalt het toezeggingsbedrag bovengemiddeld, onder meer omdat in deze regio de bijdrage per lid daalt. Ook in de regio's Noord-Brabant-Limburg en Zeeland stagneert de bijdrage per lid, terwijl de bijdrage per toezegger (= aan Kerkbalans deelnemende pastorale eenheid) bovengemiddeld stijgt, met andere woorden: het aantal toezeggers daalt sterker dan het aantal leden.

Koninklijke onderscheiding

Het college van kerkrentmeesters van de protestantse gemeente van Hilversum deelde ons mee dat aan de heer H. 't Hoen dit jaar een koninklijke onderscheiding is uitgereikt. Hij is benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. De heer 't Hoen was achtereenvolgens voorzitter van de wijkkerkenraad Torenlaanerk, voorzitter van de algemene kerkenraad, voorzitter van het college van kerkrentmeesters en momenteel administrerend kerkrentmeester binnen het college van kerkrentmeesters. Daarnaast was hij in de periode 2004-2006 lid van de generale synode, waarvan hij momenteel ook weer deel uitmaakt. Van harte geluk gewenst.

De kerkelijk werker in discussie

In het blad van de Bond van Nederlandse Predikanten, "Predikant en Samenleving" van juni 2011, schrijft dr. T. Bos, directeur van de Bond, over de kerkelijk werker. Dr. Bos: de synode van de Protestantse Kerk in Nederland heeft in april besloten dat kerkelijk werkers in het ambt van ouderling of diaken bevestigd kunnen worden en dat de ouderling-kerkelijk werker in bepaalde gevallen de bevoegdheid krijgt de sacramenten te bedienen.

Lange weg

Er is een heel lange weg gegaan voordat dit besluit genomen is. Oorspronkelijk werd gezegd dat kerkelijk werkers geen ambtsdrager mochten zijn, omdat zij in dienst zijn van de kerkenraad en dus geen deel kunnen uitmaken van de kerkenraad. Helder is dat uiteraard kerkelijk werkers niet zelf meebesluiten over hun rechtspositie. Maar dat is geen reden om hen buiten de kerkenraad te houden. In het verdere verleden, toen er nog geen landelijke regels waren, besliste de kerkenraad over het traktement van de predikant, uiteraard buiten aanwezigheid van de predikant.

Voluit wordt erkend dat de kerkelijk werker een eigen plaats heeft binnen de kerk. Telkens opnieuw werd dit door synoden benadrukt. En op zich kunnen zij in een bediening worden gesteld. Volgens de kerkorde liggen bedieningen heel dicht tegen het ambt aan. Maar in de praktijk overheerst dat zij dus niet in het ambt staan, en formeel geen stem hebben in het beleid. In veel gevallen zijn kerkenraden overigens wel zo verstandig om naar de adviezen van de kerkelijk werker te luisteren, maar formeel kan de

kerkelijk werker overal buiten gehouden worden.

Door de mogelijkheid te openen dat de kerkelijk werker (afhankelijk van haar of zijn opdracht) in het ambt van ouderling of diaken wordt bevestigd, wordt deze voluit bij het beleid betrokken en wordt haar of zijn taak in de leiding van de gemeente voluit erkend.

Voor de duur van het werk

Het besluit roept nog wel een aantal praktische vragen op. In de synode werd beklemtoond dat de normale verkiezingsprocedure voor ambtsdragers moet worden gevolgd. Dit zal nader moeten worden bestudeerd. Het lijkt me dat anders dan bij een normale verkiezing de benoeming als kerkelijk werker (als aan de voorwaarden is voldaan) automatisch moet leiden tot de bevestiging als ouderling of diaken. In ieder geval is er al een precedent: in een gemeente met wijkgemeenten worden predikanten, ouderlingen en diakenen met een bepaalde opdracht voor heel de gemeente niet door de gemeente verkozen, maar door de algemene kerkenraad. Dit zou naar analogie voor kerkelijk werkers kunnen worden uitgebreid naar gemeenten zonder wijkgemeenten. Het is wel van belang dat de gemeente bij die benoeming betrokken wordt. Maar anders dan bij ouderlingen en diakenen, die uit het midden van de gemeente verkozen worden, zullen gemeenteleden in de regel moeten afgaan op de informatie door de kerkenraad.

De ambtstermijn van kerkelijk werkers zal, in afwijking van wat nu geregeld is voor ouderlingen en diakenen, gelijk gesteld moeten worden aan de duur van de benoeming. Op zich is daartegen geen bezwaar. De beperking in duur (bij drie termijnen kan iemand al 12 jaar ouderling of diaken zijn) is praktisch en niet principieel.

Voorganger

Bijzonder veel aandacht kreeg — vanzelfsprekend — het aanvullende besluit dat de ouderling/kerkelijk werker in bepaalde gevallen de bevoegdheid kan krijgen de ambtswerkzaamheden van een predikant te verrichten, waaronder het bedienen van de sacramenten. Een kerkelijk werker die onder voorwaarden in een gemeente zonder predikant werkt en daar alle predikantswerk doet en voorgaat in erediensten mag op dit moment niet de sacramenten bedienen, geen geloofsbelijdenis afnemen, geen ambtsdragers bevestigen, geen trouwdiensten leiden en niet de zegen uitspreken (ord. 5-5-2). Deze situatie is onbevredigend. De kerk vraagt de kerkelijk werker als ware zij of hij predikant in een gemeente te werken, maar op belangrijke momenten moet een predikant van buiten komen. Al lange tijd wordt naar een oplossing gezocht. Maar steeds weer werd beklemtoond dat vanwege de samenhang van Woord en Sacrament de bediening van sacramenten exclusief voorbehouden bleef aan de predikant. Al is het merkwaardig dat wel preekconsenten worden verleend. De commissie Ambt en Sacrament stelde in haar rapport aan de triosynode in 1995 dan ook voor om geen preekconsenten meer te geven, en eventueel kerkelijk werkers toe te laten tot het ambt van predikant (met beperkte opdracht).

Een vervolggcommissie stelt in haar rapport (besproken op de triosynode in 2000) voor om het mogelijk te maken dat een kerkelijk werker als 'vicaris' tijdelijk het ambt van predikant waarneemt. Uiteindelijk leidt ook dit niet tot besluitvorming.

Breuk met de oecumene?

Binnen de Protestantse Kerk in Nederland blijft de kwestie op de agenda. Vorig jaar stelde de Beleids- ►

commissie Predikanten aan de synode voor om kerkelijk werkers in nauw omschreven situaties als vicaris te stellen in het ambt van predikant. De synode wees dit af. De intentie om de kerkelijk werker in bedoelde situaties sacramentsbevoegdheid te geven niet werd afgewezen. Maar de synode vreesde dat hiermee een alternatieve weg tot het predikantschap werd geopend.

Die vrees werd met name ingegeven doordat gesteld werd dat een predikant — ook al is zij of hij als vicaris in bepaalde situaties beroepen — het recht heeft om levenslang en overal als predikant te fungeren. De synode heeft nu besloten de kerkelijk werker in bedoelde situatie niet (als vicaris) te stellen in het ambt van predikant maar hem of haar als ouderling de sacramentsbevoegdheid te geven. Hiermee wordt de bevoegdheid beperkt tot de gemeente waarin betrokkene werkt.

Voorafgaand aan het besluit is op LinkedIn een discussie gevoerd tussen voorstanders en tegenstanders van deze oplossing. Niemand verzette zich tegen het verlenen van de bevoegdheid, maar de tegenstanders van het besluit stelden dat de kerkelijk werker in dat geval als predikant bevestigd moet worden. Margriet Gosker en Hans Kronenburg vertolkten dit standpunt. De stelling van beiden is dat dit besluit een breuk is met de oecumene, ongereformeerd en onluthers. Hun stellingname is te vinden op www.kerkelijkgesprek.nl in de categorie Ambt en sacrament. U vindt daar ook de reactie van dr. Arjen Plaisier en het weerwoord van Kronenburg.

Roeping centraal

Naar mijn oordeel is bij het ambt de roeping van Christuswege door de gemeente (kerk) tot een bepaalde taak en de daarbij behorende bevoegdheidsverlening essentieel. Niemand kan sacramenten bedienen zonder daartoe geroepen te zijn. Degenen die in onze kerk geroepen zijn tot de bediening van het Woord en de sacramenten worden in het ambt van predikant gesteld. Maar die benaming is op zich niet principieel, de roeping wel. Er is de mogelijkheid dat een ouderling onder strikte voorwaarden geroepen wordt

het werk van een predikant te doen. Op dat moment wordt deze ouderling van Christuswege door de gemeente geroepen tot die taak in die omstandigheid en ontvangt deze de daarbij behorende bevoegdheid. Hoewel ik een voorkeur had voor de predikant-vicaris (met beperkte bevoegdheid) vind ik de huidige oplossing (ouderling met extra bevoegdheid) alleszins aanvaardbaar.

Ordinatie

Achter de bezwaren van Kronenburg en Gosker (en anderen) ligt hun beklemtoning van de ordinatie (bevestiging) van de predikant, onderscheiden van de bevestiging van andere ambtsdragers. De bevestiging van de predikant is in deze opvatting kwalitatief verschillend van de bevestiging van de andere ambtsdragers. In een recent rapport van de Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa (GEKE) wordt daarom voorgesteld om onderscheid te maken in bewoording, en ordinatie (exclusief) voor de bevestiging in het ambt van predikant te gebruiken. Enerzijds wordt gesteld: "Ordinatie is een officiële daad van de kerk, die de roeping van een persoon tot een specifiek ambt (ministry) erkent en dit bevestigt met gebed in de verzamelde gemeente".

Naar mijn oordeel kan dit op dezelfde manier voor de bevestiging in het ambt van ouderlingen en diakenen worden gezegd. Maar het rapport stelt: "Voor het ambt van predikant is die ordinatie noodzakelijk. ... Voor andere ambten is ordinatie niet nodig, maar wel een speciale vorm van opdrachtverlening (commissioning)." Dit voorstel komt terug in de Aanbevelingen: "We bevelen aan dat de kerken van GEKE hun leer en praktijk van ordinatie nader bezien met het oog op de vraag welk ambt zal worden geordineerd en welk ambt zal worden opgedragen, om zo de wederzijdse erkenning van de ambten te verzekeren en de verbintenis (commitment) met GEKE als geheel en met de wijdere oecumenische gemeenschap als geheel te versterken". In een dergelijke onderscheid tussen de ambten, niet alleen wat betreft

de opdracht, maar ook in 'kwaliteit' past inderdaad niet dat een ouderling de opdracht kan krijgen de sacramenten te bedienen. Het laatste woord hierover is nog lang niet gezegd, zo besluit dr. Bos zijn artikel in "Predikant en Samenleving".

Synode verkleint synode en verlengt termijnen

De generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland stemde op 23 september 2011 in tweede lezing in met een forse verkleining van de synode. Het aantal leden zal van ruim 150 worden teruggebracht naar 84. Dat is een uitkomst van een dag vergaderen over allerlei door het Commissie kerkorde voorgestelde wijzigingen.

De verkleining van de synode betekent dat de 75 classes niet meer twee, maar slechts één ambtsdrager mogen afvaardigen naar de generale synode. Om de pluriformiteit in de synode te waarborgen, kan de kleine synode (het breed modera-men) tien classes aanwijzen die een extra lid naar de generale synode mogen afvaardigen.

Verder ging de synode ermee akkoord dat de zittingstermijn van synodeleden van vier naar vijf jaar wordt opgetrokken. Op een latere vergadering zal de synode zich nog buigen over de maximale termijn waarin de preses en de scriba in functie mogen blijven. Het synodebestuur maakte duidelijk wel te voelen voor een maximale termijn van acht jaar voor de preses en twaalf jaar voor de scriba. Voorts besloot de synode om de algemene klassicale vergaderingen op te heffen en daarvoor in de plaats een regionaal classicaal overlegorgaan in het leven te roepen.

Tenslotte besloot de synode de maximale zittingstermijn voor kerkenraadsleden te verruimen van acht naar twaalf jaar. De synode stemde er mee in dat deze wijziging al per 1 november 2011 ingaat omdat in veel gemeenten aan het einde van het jaar kerkenraadsverkiezingen worden gehouden, aldus een publicatie in het Reformatorisch Dagblad van 24 september 2011.

Draaginsignes bij jubilea

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan

Taeke Pebesma, Burgum
50 jaar organist

T. Pebesma, Burgum.

Ruurd Keuning, Drachten
58 jaar organist

Dirk Jilles van der Sluis,
Rotterdam-Zuid
52 jaar kerkrentmeester

GOUD

toegekend aan

Berend van Steenbeek, Ede
40 jaar organist

Cornelia Klazina Dekker,
's-Gravenhage
42 jaar collectant en lid van de
commissie van ontvangst in de
Bethelkerk

Johan Hendrik van Engbrink, Holten
40 jaar organist

H.J. van Engbrink, Holten.

Marian Sijsma-Lokhorst, Nagele
40 jaar organiste

Lolle Wynia, Nijmegen Dukenburg/
Lindholt
42 jaar organist

L. Wynia, Nijmegen.

Gerrit Rein van Leeuwen,
Renswoude/Ederveen
41 jaar organist

G.R. van Leeuwen, Renswoude.

Tjibbe Gastra, Ter Aar
40 jaar organist

T. Gastra, Ter Aar.

Hendrik Oving, Schoonebeek
40 jaar organist

Pieter Reimer van Dijk, Utrecht
40 jaar organist en orgeladviseur

Frans David van Damme,
Wolphaartsdijk
40 jaar diverse functies ten dienste
van het college van kerkrentmeesters

Neeltje Johanna van Damme-
Bosschaart, Wolphaartsdijk
40 jaar diverse functies ten dienste
van het college van kerkrentmeesters

Echtpaar Van Damme, Wolphaartsdijk.

Geesje Fictorie-Smeman, Zwarte-
meer-Barger-Compascuum
40 jaar organist

G. Fictorie-Smeman, Zwartemeer-Barger-Compascuum.

ZILVER

toegekend aan

Teuna Wilhelmina Trouwborst-
Redelijkheid, Buren
25 jaar organist

Alida Helena den Bok-Treffers,
Dussen-Hank
25 jaar kosteres

Kerksluiting: pijnlijk verlies, nieuwe kansen

Bisseling – De Roest – Valstar (red.)

Meer dan hout en steen

*Handboek voor sluiting en
herbestemming van kerkgebouwen*

Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.boekencentrum.nl

Hendrikus den Bok, Dussen-Hank
25 jaar koster

Kosterrechtspaar Den Bok, Dussen-Hank.

Roelof Cornelis de Rooij, Kudelstaart
31 jaar koster/beheerder

R.C. de Rooij, Kudelstaart.

Albertus Verheij, 's-Gravenhage
25 jaar collectant en commissie van
ontvangst in de Bethelkerk

Maria van Roon-Speelman,
Puttershoek
25 jaar lid Hervormde Vrouwen-
groep "Emma"

M. van Roon-Speelman, Puttershoek.

Willem Gerrit Roseboom, Vreeswijk
te Nieuwegein
32 jaar diverse functies ten dienste
van het college van kerkrentmeesters

W.G.F. Roseboom, Nieuwegein.

Anne Theodoor Radstake, Rhenen
25 jaar dirigent/cantor

Elizabeth Jannetje Breker-Sinke,
Tholen "Immanuël"
36 jaar coördineren en beheer van
het bloemenfonds en de bloemen-
dienst

Corinne Geertrude Ovinge-Best,
Wesepe
25 jaar organiste

C.G. Ovinge-Best, Wesepe.

Geertruida Dubbelman-Knook,
Willemstad
27 jaar collectante verjaardagsfonds

Maria Wilhelmina Kamp-
den Hollander, Willemstad
27 jaar collectante verjaardagsfonds

Maria Elizabeth de Lint-Burgers,
Willemstad
30 jaar collectante verjaardagsfonds

Jan van der Kolk, Zoetermeer
33 jaar organist

J. van der Kolk, Zoetermeer.

LEGPLAQUETTE
toegekend aan

Jan Leentvaar, Barendrecht
15 jaar hulpkoster

Jan Kühn, Duiven
16 jaar koster

Barend en Ouden, Maarn-
Maarsbergen
21 jaar administrateur

Dirk Cornelis van der Laan,
Nieuwkoop
18 jaar ledenadministrateur

D.C. van der Laan, Nieuwkoop.

Jacoba Kromhout-van der Meer,
Schoonhoven-Willige Langerak
20 jaar cantor

Lena Sierveld-Hartog, Zevenbergen
20 jaar organisatrice verjaardags-
fonds

Kerkbalans service: beoordeling van teksten

Sinds enkele jaren biedt de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG), ter ondersteuning van de actie Kerkbalans, aan colleges van kerkrentmeesters de mogelijkheid om folderteksten of teksten voor brieven die voor een bepaalde doelgroep bestemd zijn, door deskundige tekstadviseurs te laten beoordelen. Tekstschrijvers die de RPG hierbij behulpzaam zijn, beoordelen dan uw tekst(en) en doen zo nodig suggesties voor verbeteringen. Het is wel nodig dat u daarbij duidelijk aangeeft voor welke doelgroep de brief of folder bestemd is.

U kunt de tekst(en) van uw brieven of folders per e-mail sturen aan het e-mail adres: r.belder@kerkrentmeester.nl, waarna deze aan een deskundige wordt voorgelegd. Na enkele dagen wordt de geadviseerde en eventueel herziene versie terugge-maild. Aan deze service zijn geen kosten verbonden.

Komt U bij ons kijken of komen wij naar U toe?

Op www.KANTINEMEUBILERING.nl staan modellen- kleuren-prijzen van stoelen - tafels en kapstok.
Tel. 0183-505085

Uw glas-in-lood, onze zorg !

- Glas-in-lood restauratie
- Nieuw glas-in-lood
- Gebrandschilderd glas-in-lood
- Glasappliqué
- Gezandstraald glas
- Glasfusing
- Grafmonumenten
- Gast-atelier voor kunstenaars

bv GlasbewerkingsBedrijf Brabant "GBB"
 Kapitein Hatterasstraat 10
 5015 BB Tilburg
 Tel: 013-5325110
 Fax: 013-5427305
 Mail: info@gbb.nl
 Web: www.gbb.nl

Van der Wal Glas in Lood bv
 Het Hoge 5, 7251 XT Vorden
 Tel: 0575-555742 Fax: 0575-555679
 Van Oldenbarneveldtstraat 83
 6828 ZN Arnhem Tel: 026-3706731
 Mail: info@vanderwal-glasinlood.nl
 Web: www.vanderwal-glasinlood.nl

fabriek van
 ELEKTR. LUIDMOTOREN
 TORENUURWERKEN
 (synchroon- of met
 radiografische besturing)
 VERLICHTE WIJZERPLATEN
 OOK IN LED UITVOERING
 RESTAURATIES

"DE KLOK"

5735 GP AARLE-RIXTEL
 KAPEL-LAAN 1 TELEFOON (0492) 38 12 02

NIEUWBOUW
 RESTAURATIE
 ONDERHOUD

Platinalaan 10
 5234 GH 's-Hertogenbosch
 Tel 073 641 29 51
 Fax 073 642 50 55
 www.pelsenvanleeuwen.nl
 info@pelsenvanleeuwen.nl

Maartenskerk, Hillegom

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluidsinstallaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Ridderkerk: Kaartenmakerstraat 18, 2984 CB; Tel. 0180 41 46 00 Zwolle: Baileystraat 2a, 8013 RV; Tel. 038 785 19 77
 www.schaapsound.nl info@schaapsound.nl

KKG adviseurs

de specialist in kerkelijk vastgoed

Het Kantoor der Kerkelijke Goederen

het rentmeesterskantoor voor kerken en aanverwante organisaties

Het Kantoor Kerkelijke Administraties

de administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen

De KKA-THUISZORG, een hele ZORG minder.

Kijk voor meer informatie ook eens op onze website:
www.kkgkka.nl

Steeds meer kerken maken gebruik en ondervinden de voordelen van onze "thuiszorg". Onze "Anja" kan ook heel veel voor u betekenen.

Onze Anja ..... is helemaal thuis in uw kerkelijke administratie (kent het landelijk ledenregistratiepakket, heeft verstand van geldwerving en is op de hoogte van uw boekhouding)

Anja is ..... op de hoogte van het reilen en zeilen op een kerkelijke bureau

Anja werkt ..... graag samen met vrijwilligers

Anja woont ..... bij u in de buurt

Anja heeft ..... ervaring opgedaan op een KKA-kantoor

Anja kost ..... weinig (KKA werkt op non-profit basis)

Anja heeft ..... een groot kennisnetwerk (de specialisten van KKA en KKG)

Anja is ..... flexibel (geen jaarovereenkomst, maar een afspraak voor 3 maanden en het aantal uren dat zij voor uw gemeente werkt wordt helemaal afgestemd op uw behoefte.)

Anja zorgt ..... voor de broodnodige continuïteit

Anja leeft ..... met uw kerkelijke gemeente mee

Anja is ..... vriendelijk en helpt u graag

Om de kosten voor uw gemeente zo laag mogelijk te houden werkt zij graag samen met een of meerdere vrijwillig(st)ers. En hebt u momenteel geen vrijwillig(st)er dan gaat Anja daar samen met u naar zoeken. Neem contact op met H. Wobben.

Hoofdkantoor KKA/KKG/KKG adviseurs

Postadres

Postbus 675
3800 AR Amersfoort

Vestigingsadres

Koningin Wilhelminalaan 23
3818 HN Amersfoort

Telefoon (033) 467 10 10

Fax (033) 465 67 86

Internet www.kkgkka.nl
www.kkgadviseurs.nl

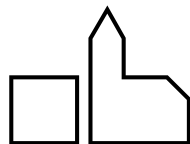
Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNISINSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERVING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht.
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Website: www.kerkrentmeester.nl

